

قسمت اول

کتابشناسیهای عمومی

این قسمت متضمن بر بخشهای ذیل خواهد بود :

- ۱- کتابشناسیهای خارجی درباره شرق که در فصول و مباحثی از آنها کتب مربوط به ایران هم فهرست شده است.
- ۲- کتابشناسیهای ملی قدیم و جدید.
- ۳- کتابشناسیهای خارجی درباره ایران.
- ۴- کتابشناسیهای خاص مؤلفات زبان عربی.
- ۵- کتابشناسیهای مربوط به افغانستان و آسیای مرکزی.
- ۶- کتابشناسیهای شرقی که مرتب بر اسم مؤلفین است.
- ۷- فهرستهای کتابخانه ها (مربوط به کتب چاپی که از لحاظ کتابشناسی

ایران مورد استفاده تواند بود). گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال * * * م انسانی

۱- کتابشناسیهای خارجی درباره شرق

1. *Abstracta Islamica (Bibliographie des études islamiques)*. 14 séries (14 : 1961). Paris, Librairie Paul Geuthner.

این کتابشناسی که تا کنون چهارده جلد (Série) از آن منتشر

شده است اساساً در مجله REI انتشار می یابد و جدا گانه نیز طبع و نشر

می شود. فهرست مجلدات چهارده گانه آن در ابتدای جلد چهاردهم درج شده است.

درین کتابشناسی کتب و مقالات مربوط به عالم اسلام بترتیب موضوعی و بشرح زیر معرفی می شود:

۱- کلیات درباره اسلام (تعلیم اسلامی - قرآن - حدیث)

۲- علوم و افکار علمی

۳- کلام، فلسفه و عرفان

۴- زبانشناسی، دستور زبان، تعلیم و تربیت (بترتیب زبانها)

۵- مردم شناسی و جامعه شناسی

۶- تاریخ ادبی (متون، انتقاد ادبی، ادبیات معاصر عربی،

ادبیات ایران)

۷- هنر و باستان شناسی

۸- پیشه و کار، فرهنگ عامیانه و مطالعات فرهنگی

۹- قانون و اداره

۱۰- تجددخواهی و ملیت پرستی

۱۱- سیاست معاصر و اوضاع اقتصادی

۱۲- تاریخ و جغرافیای تاریخی (متون قدیمی، مطالعات،

جغرافیای محلی)

۱۳- کتابشناسی و کتب کلی.

*2 Amzolak, M. B. - *The Oriental Studies in Portugal.*

Lisbon, 1928, 14 p.

در این رساله از وضع شرقشناسی و مطالعات مربوط به مشرق

در برتقال بحث شده است.

*3 *Annual Bibliography of Oriental Studies*. Kyoto University.

اجزاء مربوط به سالهای ۱۹۳۶-۱۹۵۰ در ژوئن ۱۹۵۳

و از آن سالهای ۱۹۵۱-۱۹۵۲ در مارس ۱۹۵۴ نشر شده است.

4 Barthold, V.V. - *La découverte de l'Asie (Histoire de l'orientalisme en Europe et en Russie)*. Traduit du Russe et annoté par B. Nikitine. Paris, Payot, 1947. 367 p.

اصل کتاب «اکتشاف آسیا» تألیف بارتولد مستشرق شهیر روس

به زبان روسی است. بازیل نی کی تین آنرا به فرانسوی نقل و تعلیقاتی بر آن

الحاق کرده است. این کتاب محتوی برفهارس بسیار مفید از کتب

مربوط به آسیاست.

فصول نهم و یازدهم و بیستم آن تقریباً مخصوص ایران است.

فصل نهم: سیاحتان قرون ۱۶ و ۱۷ و ۱۸.

فصل یازدهم: مطالعات آسیائی در قرن ۱۹ راجع به ایران.

فصل بیستم: تألیفات روسی درباره ایران.

5 Bausani, A. - *Les études d'iranistique et turcologie en l'Italie depuis 1941*. *Arch. Or.* 19(1951). pp.

85-93.

این مقاله درباره چگونگی مطالعات ایرانشناسی و ترکشناسی

در ایتالیا پس از سال ۱۹۴۱ است.

- 6 *Bibliografia Polskich Prac Orientalistycznych (1945-1955)*.
Warszawa Polska Akademia Nauk (Komitet Orientalistyczny), 1957. 91 p.
درین کتابشناسی فهرست ۷۰۷ اثر از دانشمندان لهستان
در مباحث شرقشناسی (میان سالهای ۱۹۴۵-۱۹۵۵) به ترتیب موضوعی
ضبط شده است.
- *7 Clarke, Adam. - A bibliographical dictionary contain-
ing a chronological account, alphabetically arran-
ged, of the most curious, scarce, useful, and impor-
tant books, in all departments of literature, which
have been published in latin, greek, coptic, hebrew,
samaritan, syriac, chaldee, aethiopic, arabic, persian,
armenian from the infancy of printing. 1802-1804.
pp. (vi). 288 + (iv). 300 + (iv). 300 + iv. 312 + iv.
296 + viii. 343.
- *8 Clarke, A. - The bibliographical miscellany; or, supple-
ment to the Bibliographical Dictionary. 1806. pp.
vii. 324 + xii. 323.
دنباله کتاب مذکور در شماره قبل است.
- 9 داغر، یوسف اسعد: «دلیل الاعراب الی علم الکتب و فن المکاتب»،
بیروت، ۱۹۴۷، ج ۱، ص ۶۳۳.
مباحث این کتاب عبارت است از:
قسم اول - تنظیم کتابخانه ها و تقسیم علوم، علوم عربی و اسلامی
و طرز تقسیم آنها، فهرس کتابخانه های ممالک عربی و اروپائی.

قسم دوم - تقسیم بندی دهدهی و جدول آن .

10 Dagher, J. A. - *L'Orient dans la littérature française d'après la guerre 1919-1933*. Beyrouth, 1937. (vi) + xvii + 306 p.

متضمن است بر اطلاعات و فهرستی از کتب فرانسوی در خصوص

مشرق که میان سالهای ۱۹۱۹ و ۱۹۳۳ منتشر شده و از لحاظ کتب

مربوط به ادبیات عربی برای ما ایرانیان مفید فایده است .

*11 Doblén, E. Von. - *Nordisk orientalisbibliografi för åren 1911-1920* (Bibliographie orientale des pays du Nord 1911-1920). *Svenska Orientaliska Sällskapet's Årsbok*, 3(1925) pp.51-88.

*12 ————. *N. O. för åren 1922 - 1925*. *Svenska Orientaliska Sällskapet's Årsbok*, 4(1925-27). pp. 93-113 .

درین دو مقاله فهرست تألیفات و آثار شرقشناسی ممالک شمالی

(نروژ و سوئد و دانمارک) در باره مشرق میان سالهای ۱۹۱۱-۱۹۲۰

معرفی شده است .

*13 Gabrieli, Giuseppe. - *Manuale di bibliografia musulmana. Parte prima Bibliografia Generale*. Roma, Ministero delle Colonie : *Manuali Coloniali*, 1916. iii-ix +491 p.

گابریلی مستشرق مشهور ایتالیائی درین کتاب فهرست کتب مربوط به ممالک اسلامی تألیف ایتالیائیها را بدست داده است.

- 14 Gabrieli, G. - *Bibliografia degli studi orientalistici in Italia dal 1912 al 1934*. Roma, 1935. xlviii+169 p.

درین کتابشناسی صورت کتب و مقالاتی که مستشرقین ایتالیائی میان سالهای ۱۹۱۲ تا ۱۹۳۴ در مباحث شرقشناسی نوشته اند بترتیب موضوعی تنظیم شده و حدود دو هزار کتاب و مقاله در آن نام رفته است. (برای جلد مربوط به سالهای ۱۸۶۱ تا ۱۹۱۱ به شماره ۱۶ نگاه کنید).

- 15 Glazer, Sidney. - *Bibliography of Periodical Literature. MEJ. 1947-1962*.

«فهرست مقالات مربوط به خاورمیانه» که بزبانهای اروپائی در نشریات ادواری انتشار می یابد هر سه ماه یکبار بر حسب موضوعی منظم و در مجله *M.E.J.* نشر می شود و مستخرج از آن مجله نیز مستقل انتشار می یابد. این فهرست بسیار مفید است. مراجع بدان مراجعه کننده را در جریان انتشار مقالات مربوط به خاورمیانه می گذارد. تا کنون در دوره های این مجله که هفتاد سال از انتشار آن می گذرد نام و مشخصات ۹۳۶۴ مقاله ضبط شده است.

- *16 *Gli studi orientali in Italia negli ultimi cinquant'anni (1861-1911)*. (Bibliografia). *RSO*. 5 (1913-1927), pp. 1-398.

درین کتابشناسی فهرست مؤلفات شرقشناسی ایتالیائی میان

سالهای ۱۸۶۱ تا ۱۹۱۱ بدست داده شده است (برای سالهای بعد

به شماره ۱۴ نگاه کنید) .

- *17 Gobeaux - Thonet, J. - Notes sur les ouvrages bibliographiques publiés pendant ces deux derniers siècles et relatifs aux Arabes, Persans et Turcs. *Actes 2e Cong.Int. des Or.*, 1938. pp. 332-333.

این مقاله نکاتی است درباره کتابشناسیهایی که در دو قرن اخیر

مربوط به کتب عربی و فارسی و ترکی طبع شده است .

- 18 Hrbek, I. - Bibliography of Czechoslovak Oriental Studies for the Year 1956. *Ar. Or.* 25 (1957). pp. 1*-12*.

این مقاله فهرست مطالعات مستشرقین چکوسلواکی در سال

۱۹۵۶ است .

- 19 Malclès, L. N. - *Les sources du travail bibliographique*. Tome II. *Bibliographies spécialisées (2 : Sciences humaines)*. Genève-Lille, Droz, 1952. pp. 810-869.

در قسمت دوم از جلد دوم این کتابشناسی فصلی به «شرق» ،

خاور نزدیک و خاور دور « اختصاص داده شده و تحت عنوان مشرق

قدیم ، اسلام ، خاورمیانه ، اعراب ، ایران ، ترکیه ، ارمنستان

و . . . فهرس و کتب مراجعه ای بهم مربوط به آنها فهرست شده است .

- 20 Massé, H. - Les études islamiques en France depuis 1939. *Ar. Or.* 19(1951), pp. 94-97.

هانری ماسه درین مقاله از مطالعات اسلامی در فرانسه پس از سال

۱۹۳۹ سخن می گوید .

- 21 Massignon, L. - Esquisse d'une bibliographie Qarmate. *Browne Festschrift*, 1922. pp. 329-338.

موضوع این مقاله طرح مربوط به کتابشناسی تحقیقات قرمطی است .

- 22 *Orientalische Bibliographie*. Berlin, 1888-1898.

در باب این کتابشناسی ادواری پیش ازین در قسمت مدخل

(صفحه ۱۸۰) بحث شده است .

- *23 *Orient-Literatur in Deutschland Osterreich, 1945-1955*. Marburg, Westdeutsche Bibliothek, 1950. 46 p.

- 24 Pearson, J. D. - *Index Islamicus 1906-1955* (A catalogue of articles on Islamic subjects in periodicals and other collective publications). Cambridge, W. Heffer, 1958. xxxvi + 897 p.

این کتاب ، کتابشناسی مقالات مربوط به سرزمینهای اسلامی

است که در نشریات ادواری و مجموعه های مختلف مربوط به سالهای

۱۹۰۶ تا ۱۹۵۵ درج شده است . فصول آن بشرح زیرست :

- ۱- کلیات ، کتابشناسی
- ۲- دین و کلام
- ۳- فقه و قانون
- ۴- هنرهای زیبا
- ۵- جغرافیا
- ۶- مردم‌شناسی و نژادشناسی و فرهنگ عامیانه
- ۷- باستان‌شناسی
- ۸- تاریخ عمومی
- ۹- تاریخ پیش از اسلام و دوره خلافت
- ۱۰- تا ۱۷- افریقای شمالی (جغرافیا ، تاریخ)
- ۱۸- مصر (جغرافیا و مردم‌شناسی)
- ۱۹- مصر (تاریخ)
- ۲۰- سودان
- ۲۱- خاورمیانه (تاریخ)
- ۲۲- عربستان
- ۲۳- فلسطین
- ۲۴- اردن
- ۲۵- سوریه
- ۲۶- لبنان
- ۲۷- عراق
- ۲۸- ترکیه (عثمانی) و ملل ترک
- ۲۹- ترکیه (تاریخ)
- ۳۰- ایران و اقوام ایرانی : کرد ، است ، تاجیک و غیره

- ۳۱- ایران (تاریخ)
- ۳۲- هند ، پاکستان
- ۳۳- افغانستان
- ۳۴- آسیای مرکزی ، قفقاز ، کریمه (قریم) ، خاور دور
- ۳۵- مسلمانان در اسپانیا و ایتالیا
- ۳۶- زبان عربی (کلیات ، دستور ، زبانشناسی ، لهجه)
- ۳۷- ادبیات عربی
- ۳۸- زبانهای ایرانی
- ۳۹- ادبیات فارسی
- ۴۰- زبانهای ترکی
- ۴۱- ادبیات ترکی
- ۴۲- زبان و ادبیات بربر
- ۴۳- تعلیم و تربیت (بترتیب بحالک) ، ترکی
- 25 Pearson, J.D.-*Index Islamicus (Supplement, 1956 - 1960)*.
Cambridge, Heffer, 1962. xxviii + 316 p.
ذیلی است بر همان کتاب که ذکرش در شماره ۲۴ گذشت.
- 26 *A Selected Bibliography of Articles Dealing with the Middle East, 1939-50 and 1951 - 54*. 2 vols. Jerusalem, The Economic Research Institut, The Hebrew University, 1954-1955.
در جلد اول شماره‌های ۱۰۲۶ تا ۱۱۱۹ و در جلد دوم

شماره‌های ۷۹ تا ۹۱ مربوط به ایران و بیشتر آنها در باب وضع سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و مالی است.

*27 Senny, J. - *Bibliographie 1959 - 1960. Correspondance d'Orient*, 3. Colloque sur les conditions d'exportation dans les pays autonomes en voie de développement. Actes, 1960. pp. 181 - 203.

28 Senny, J. - *Contribution à l'appréciation des valeurs culturelles de l'Orient, traductions française de littératures orientales*. Bruxelles, Commission Belge de Bibliographie, 1958. 300 p. (Bibliographia Belgica No. 37).

خانم سنی در این کتابشناسی صورتی از ترجمه‌های فرانسوی آثار شرقی از ابتدای قرن هیجدهم به بعد را بدست داده است. ۶۶ تا ۲۴ کتابی که در آنجا فهرست شده عبارت است از: کلیات ادبیات شرقی، ادبیات شرقی مسیحی متأثر از ادبیات عبری، ادبیات مسلمانان، ادبیات هند، ادبیات چینی، ادبیات مالزی.

29 Supler, Bertold (und Ludwig Forrer,) - *Der Vordere Orient in Islamischer Zeit. (Orientalistik, III. Teil)*. Bern, A. Francke Ag. Verlag, 1954. 248 s.

این کتاب در دو قسمت تنظیم شده است. قسمت اول بقلم برتولد اشپولر مستشرق مشهور آلمانی مربوط است به ممالک مشرق

و افریقا، قسمت دوم بقلم لودویک فرزر رئیس کتابخانه عمومی شهر

زوریخ مخصوص ترکیه (عثمانی) است.

در هر یک از این دو قسمت طی مباحث مختلف منابع و مراجع

تحقیق مربوط بدوره اسلامی ذکر شده است.

مباحث قسمت اول عبارت است از: جغرافیا، تاریخ (تاریخ

ادیان: اسلام، مسیحیت، زردشتی)، ادبیات (ادبیات عربی،

ادبیات فارسی صفحات ۱۵۳ تا ۱۵۹، ادبیات ترکی)، فلسفه،

سوسیته، علوم طبیعی، طب.

- *30 Steinschneider, Moritz. - *Polemische und apologetische literatur in arabischer sprache, zwischen Muslimen, Christen und Juden, nebst anhängen verwandten inhalts. Mit benutzung handschriftlicher quellen. Deutsche Morgenlandische Gesellschaft: Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes (vol.vi,no.3), Leipzig, 1877. xii+456 p.*

- *31 Zajaczkowski, A.A. - *O nekotoruikh izbrannuikh rabotakh v polskom vostokovedenii v oblasti tyurkologii, arabistiki i iranistiki (1946-1956 gg) Sov.Vost. 1957(2). pp. 159-166.*

درین مقاله آثار شرقشناسان لهستان در مباحث عربشناسی و

ترکشناسی و ایرانشناسی، میان سالهای ۱۹۴۶ تا ۱۹۵۶، معرفی

شده است.

32 Zenker, J. Th., - *Bibliotheca Orientalis. Manuel de Bibliographie Orientale*. 2 vols. Leipzig, Guillaume Engelmann. 1846-1861. xlvii + 264 et xv + 616 p.

مباحث این اثر که از کتابشناسیهای قدیم و مشهور اروپائیها

درباره شرق است عبارت است از:

جلد اول :

فهرست کتب عربی و فارسی و ترکی چاپ شده از زمان اختراع صنعت چاپ تا عصر مؤلف به ترتیب موضوعی : لغت، دستور زبان، صناعات ادبی، تذکره، ضروب و امثال، شعر، داستان و حکایت، تاریخ، جغرافیا، علوم ریاضی و نظامی، طب و طبیعیات، فلسفه، حکمت الهی و فقه، دائرة المعارف و برگزیده نامه، ضمیمه. (در هر قسمت ابتدا آثار شرقی و بعد تألیفات اروپائیان آمده و جمعاً ۱۸۵۹ کتاب معرفی شده است).

جلد دوم :

تعلیقات و اصلاحات جلد اول: املا و قرائت، لغتنامه ها، دستور زبان، علوم ادبی، منتخبات و تذکره، دواوین، حکایت و داستان، تاریخ، جغرافیا و سفرنامه، علوم ریاضی و نظامی، طب و تاریخ طبیعی، فلسفه، علوم الهی و فقه، دائرة المعارف و فهارس.

(در هر یک از این قسمتها ابتدا کتب عربی و فارسی و ترکی و بعد

آثار مغربیها معرفی شده است). این قسمت جمعاً شامل فهرست ۳، ۴، ۱

کتاب است، به ترتیب مذکور در ذیل :

ادبیات مشرق مسیحی (سریانی ، ارمنی و غیره) ،
 ادبیات هندوستانی (زبانهای مختلف هند) ،
 ادبیات پارسیان (زردشتی) مشتمل بر تألیفات اروپائیان
 و پارسیان ،
 ادبیات هندوچین و مالزی ،
 ادبیات چین ،
 ادبیات ژاپن ،
 ادبیات مغولی و منچوئی و تبتی ،

فهرست نام کتب شرقی ،

فهرست نام مؤلفین اروپائی ،

فهرست نام مؤلفین شرقی .

پس از اینکه چاپ این قسمت به اتمام رسید کتابشناسی
 جدیدی که در ایتالیا اخیراً طبع شده است بدست افتاد ، لذا آنرا
 در اینجا ضبط می کند :

- 33 *Contributio Italiano alla Consocinza dell'Oriente (Reper-
 torio Bibliografico dal 1935 al 1958)*. Seconda edi-
 zione stereotipa. Commissione Nazionale Italiana
 per l'Unesco. Firenze, Casa Editrice le Monnier,
 1962. 277 p.

این کتابشناسی فهرست مطالعات و تحقیقات دانشمندان

ایتالیائی در باب مشرق زمین است که میان سالهای ۱۹۳۵ تا

۱۹۵۸ بصورت کتاب و مقاله بطبع رسیده است. ابواب آن عبارت
 است از: کلیات مربوط به مشرق، دوره پیش از اسلام، مشرق خارجی قدیم،
 افریقا، اسلام (ص ۱۵۱ تا ۱۹۴)، ایران (ص ۱۹۵ تا ۲۰۲)،
 ترکشناسی، هند، پاکستان و آسیای مرکزی، چین، کره و مغولستان،
 ژاپون، آسیای جنوب شرقی، فهرست مؤلفین.

(نگاه کنید برای دیگر تألیفات ایتالیائی به شماره های ۱۴ و ۱۶).

۲ - کتابشناسیهای ملی

الف - کتابشناسیهای قدیم اسلامی^(۱)

الفهرست: یا «فهرس العلوم» بزبان عربی تألیف ابوالفرج ابن

۱- عده‌ای کثیر از کتب طبقات و رجال و تراجم احوال که در دست داریم متضمن برنام
 کتب است، اما اینکه از آوردن نام آنها درین رساله خودداری میشود در رساله‌ای دیگر که پس ازین
 نشر خواهد شد ذکر و وصف آنها خواهد آمد.

اسحاق بن یعقوب الندیم بغدادی و رآق که در سال ۳۷۷ هجری تألیف شده است. درین کتاب فهرست کتب و ترجمه مختصری از احوال مؤلفین قدیم مضبوط است. این کتاب بترتیب موضوعی تنظیم شده و ذیل هر موضوع بترتیب مؤلفین فهرست تألیفات آنها نقل شده است.

الفهرست را اروپائیها از قرن هفدهم می شناخته اند^(۱) و نسخه ای از آن از مصر به پاریس و نسخه ای دیگر از قسطنطنیه به لیدن رفته است. فلوگل مستشرق شهیر آلمانی پس از اینکه نسخ آن را در وین و پاریس و لیدن مورد نظر و مقابله قرار داد به طبع آن همت گماشت. وی مدت پانزده سال بر سر آن کار کرد، اما پیش از اینکه طبع کتاب به اتمام برسد در گذشت و کتاب زیر نظر هرمان ردیگر (H. Roediger) و اوگوست مولر (A. Muller) در سال ۱۸۷۱ در لایپزیک در ۱۳۶ صفحه انتشار یافت. سپس در سال ۱۸۷۳ ذیل آن منضم بر تعلیقات واستدراکاتی بعربی و آلمانی و فهرس در

۲۷۹ صفحه منتشر شد. *ژورنال علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*

الفهرست برده مقاله منقلم شده است، باین شرح:

مقاله اول در سه فن: لغات و خطوط عرب و عجم، کتب شریعت

اسلامی و کتب مربوط به قرآن و اخبار قراء سبعه،

مقاله دوم در سه فن: در نحویان و لغویان،

مقاله سوم در سه فن: در اخبار اخباریان و نسابگان و

اصحاب حدیث،

مقاله چهارم در دو فن: شعر و شعراء،

مقاله پنجم در پنج فن: در کلام و متکلمین،

- مقاله ششم در هشت فن : در اخبار فقها ،
 مقاله هفتم در سه فن : در فلسفه و علوم قدیم ،
 مقاله هشتم در سه فن : در خرافات و عزائم و سحر و شعبده ،
 مقاله نهم در دو فن : در مذاهب و اعتقادات ،
 مقاله دهم : در اخبار کیمیائیان .

پس از اینکه الفهرست انتشار یافت قسمتی از اول مقاله پنجم آن که تا آنوقت مفقود بود بدست افتاد و در سال ۱۸۸۹ در نشریه *Die Kunde des Morgen Landes* صفحات ۲۱۷ - ۲۳۵ انتشار یافت^(۱). پس از این همین جزء مفقود چهار بار دیگر چاپ شده است.^(۲)

- 34 **ارشاد القاصد الی اسنی المقاصد :** بزبان عربی تألیف شمس الدین محمد بن ابراهیم مساعد الانصاری معروف به ابن اکتفانی از مردم سنجار و متوفی در ۷۴۹ هجری . درین کتاب علوم مختلف تعریف و اسم اهم کتب مربوط به هر یک از علوم نقل شده است . یکبار در هند به سال ۱۳۱۸ ق و بار دیگر در بیروت با اهتمام طاهر الجزائری در ۱۹۰۸ میلادی طبع شده است .

- 35 **مفتاح السعادة ومصباح السيادة :** بزبان عربی تألیف عصام الدین ابی الخیر احمد بن مولا مصباح الدین مصطفی بن خلیل ملقب به طاشکبری زاده ، متولد ۹۰۱ در یوزسه و متوفی در ۹۶۸ هجری .

۱- الفهرست بطور عادی دو بار در مصر و عراق طبع شده است . یکبار در ۱۳۴۸ ق در قاهره .

۲- برای اطلاعات تفصیلی به مقدمه محمد تقی دانش پوره بر «مختصر فی ذکر الحكماء

اليونانيين والملين» مندرج در «فرهنگ ایران زمین» (۷: ۲۹۵-۲۹۸) نگاه کنید که مشخصات چهار چاپ دیگر قسمت افتاده را شرح می دهد .

این کتاب بترتیب موضوعی تدوین شده است، پایین شرح :

الدوحة الاولى - علوم خط در دو شعبه : ادوات خط و قوانین آن،
ترکیب حروف واسلا و خط مصاحف و عروض .

الدوحة الثانية - علم الفاظ در سه شعبه : مفردات از مخارج
حروف و علم لغت و اشتقاق و حرف، مرکبات از نحو و معانی
و بیان و بدیع و عروض و قوافی و انشاء و محاضره و دیوان
و تاریخ ، فروع علوم عربی از امثال و وقایع اسم و ترسل
و سجلات و لغز و معما و تصحیف و جناس و اخبار انبیاء و
تاریخ خلفا و طبقات قراء و مفسرین و نجات و حکماء و
اطباء و . . .)

الدوحة الثالثة - در علوم ذهنی در دو شعبه : علم منطق، آداب
درس و علم نظر و جدل و خلاف .

الدوحة الرابعة - علوم حکمت و ریاضی و طبیعی در ده شعبه :
علم الهی و حکمت ذوقی ، فروع علم الهی مثل علم نفس ،
علم طبیعی ، طب و بیطارى و نبات و حیوان و فلاح و
سعدن و جواهر و قوس تزح و تربیت اسب و نجوم و تعبیر رؤیا
و سحر و طلسمات و سیمیا و کیمیا ، فروع علم طبیعی از تشریح
و کمالی و دوا سازی و غذا و معاجین و فصد و احکام نجوم
و فال و تطیر و عزائم و غیره ، ریاضی از هندسه و هیأت و
موسیقی ، فروع علم هندسه از مناظر و مرایا ، فروع علم
هیأت از زیج و تقاویم ، فروع علم حساب از جبر و مقابله
و غیره ، فروع علم موسیقی .

الدوحة الخامسة حکمت عملی در چهار شعبه: اخلاق، تدبیر

منزل، سیاست، فروع حکمت عملی مثل آداب سلطنت و

وظائف سلطان و آداب وزارت و لشکر.

الدوحة السادسة علوم شرعی در هشت شعبه: قراءت، روایت،

تفسیر، درایه، اصول فقه، فقه، فروع علوم شرعی.

مفتاح السعادة بترکی توسط پسر مؤلف موسوم به کمال الدین

محمد ترجمه شده است. مفتاح السعادة در سلسله نشریات

دائرة المعارف العثمانية در سه جزء میان سالهای ۱۳۲۸-۱۳۵۶

ق. در حیدرآباد دکن بطبع رسیده است.

36 کشف الظنون عن اسامی الکتب والفنون: تألیف مصطفی بن

عبدالله مشهور به حاجی خلیفه و منلقب به کاتب چلبی (۱۰۱۷-۱۰۶۷-)

(۱۰۶۷) (۱) متولد و متوفی در قسطنطنیه.

کتابی است الفبائی در اسماء کتب اسلامی و احوال مصنفین

آنها که مؤلف غالب آن کتب را در کتبخانه های عثمانی دیده بوده

است و حدود ۲۵۰۰ اسم کتاب و ۵۰۰ اسم مؤلف را در بردارد.

ذیل هر کتاب موضوع یا چیزی از مقدمه و عدد مجلدات یا اوراق یا

کراسه های آن کتاب ذکر شده است. کتاب با بحثی در تعریف و

تقسیم علوم آغاز می شود و وصف دقیق هر علمی در جایی آورده می شود

که از حیث ترتیب الفبایی ذکر آن علم می آید.

۱- برای احوال وی نگاه کنید ذیل اسم او در معجم المطبوعات العربية (۷۳۲) والاعلام

زرکلی (۸: ۱۳۸-۱۳۹) و معجم المؤلفین (۱۲: ۲۶۲-۲۶۳) و نیز به مقدمه کشف الظنون و

دائرة المعارف اسلامی.

این کتاب نفیس چهار بار طبع شده است :

۱) توسط گوستاو فلوگل در هفت مجلد میان سالهای ۱۸۳۵-

۱۸۵۸ که نام و نشان و عده صفحات مجلدات آن بشرح زیرست :

Lexicon bibliographicum et encyclopaedicum ... Ad codicum vindobonensium, parisiensium et berolinensis fidem primum edidit, latine vertit et commentario indicibusque instruxit Gustavus Fluegel. Oriental Translation Fund. Leipzig, 1835-1858. pp. (ii). xxiii, 520 + (ii). xii, 660 + (ii). xx. 648 + (ii). xxvi, 591 + x, 661 + viii, 680 + xiv, 1258.

پس از اینکه این طبع عالمانه انتشار یافت مستشرق فرانسوی

سوسوم به «رینو» نکته ها و یادداشت‌هایی در باره آن نوشت.*

فلوگل کشف الظنون را با ترجمه لاتینی و فهرس و ملحقاتی چند

بطبع رسانید. اهم ملحقات آن باین شرح است :

- ذیل احمد حافظ زاده ستوفی در ۱۸۰۰ ق. شامل اهم کتابهای

فارسی و ترکی بعد از کشف الظنون،

- فهرست سیوطی،

- فهرست کتب درسی که در مکاتب عربی تدریس می شده،

- بیست و شش فهرست از کتابخانه‌های مصر و دمشق و

حلب و جزیره رودس و آستانه،

- «فهرست الکتب والتالیف» تألیف ابی بکر محمد بن خیر بن

* Reinand, J. - Notice sur le dictionnaire bibliographique arabe, persan et turc de Hadji-Khalifa, *Journal Asiatique*, 1849, no. 9.

خلیفة اندلسی (که وصف این نهرست پیش ازین در صفحه ۱۰۵ بدست داده شد و مشتمل بر وصف ۱۴۰۰ کتاب است) .

۲) طبع مصر در مطبعة بولاق در دو مجلد به قطع بزرگ در سنة ۲۷۴ قمری (طبع مغلوطی است) .

۳) طبع آستانه در سال ۱۲۱۱ قمری در دو مجلد بقطع رحلی و کاغذ زرد رنگ با اهتمام حسن حلمی اندلی (این طبع نیز مغلوط و مغشوش است) .

۴) طبع استانبول در سالهای ۱۹۴۱-۱۹۴۳ میلادی در دو مجلد به تصحیح و زیر نظر محمد شرف الدین یالتقایا و رفعت بیلگه که طبع نفیس و منزهی است و از طرف وزارت معارف ترکیه نشر شده است .

- 37 **ایضاح المکنون فی الذیل علی الکشف الظنون عن اسامی الکتب والفنون:** تألیف اسما عیل پاشا بن محمد امین البایانی (مشهور به بغدادی) یعلت آنکه در این شهر متولد شده و ساکن بوده است) متوفی در ۳۳۹ قمری . این ذیل که بر کشف الظنون نوشته شده از حیث تنظیم بهمان شیوه و در همان موضوع کشف الظنون است . این کتاب هم به توسط طابعین چهارم کشف الظنون یعنی محمد شرف الدین یالتقایا و رفعت بیلگه در دو مجلد بهمان قطع و اندازه کشف الظنون میان سالهای ۱۹۴۳-۱۹۴۷ در ۱۳۵۴ ستون بطبع رسیده است . این کتاب محتوی برنامه حدود پانزده هزار کتابی است که یاد رکشف الظنون نیست ریا بعد از آن تا عهد مؤلف ایضاح تألیف شده بوده است .

اسماعیل پاشا تألیف مهم و مفید دیگری دارد که آن نیز در زمینه کتابشناسی و بترتیب اسماء مؤلفین است و هدیه العارفین (اسماء المؤلفین و آثار المصنفین) نام دارد و در دو جلد به عنایت وزارت معارف ترکیه میان سالهای ۱۹۵۱-۱۹۵۵ زیر نظر رفعت بیلگه و محمد کمال اینال در ۱۴۱۶ ستون در استانبول طبع شده است.

38 کشف الحجب والاسرار عن اسماء الکتب والاسفار :

تألیف مولانا سید اعجاز حسین نیشابوری کنتوری متولد در میرتهه در ۱۲۲۱ و متوفی در ۱۲۸۶ قمری، متضمن بر نام و وصف مختصر ۳۴۱۴ کتاب از مؤلفین شیعه امامیه. این کتاب در جزء انتشارات انجمن آسیائی کلکته با اهتمام محمد هدایت حسین در ۱۳۳۰ قمری در کلکته طبع شده است.

39 مرآة الکتب: تألیف میرزا علی آقا ثقة الاسلام (شهید در ۱۳۳۰ ق.)

این کتاب هنوز طبع نشده است. مطابق ذکر عبدالعلی کارنگ در مقاله «آثار ثقة الاسلام شهید» مندرج در شماره «نشریه کتابخانه ملی تبریز» (مرداد ۱۳۴۱) مشتمل است بر هفت جلد در بیان تراجم و آثار و تألیفات علمای شیعه بترتیب کشف الظنون.

40 الذریعه الی تصانیف الشیعة: تألیف شیخ آغا پزرگ طهرانی.

این کتابشناسی مهم و عظیم بترتیب الفبائی اسم کتاب در ذکر تصانیف مؤلفین شیعه (اعم از فارسی و عربی) است. از اختصاصات

این کتاب آنست که نسخ موجود کتب چاپ نشده را در کتابخانه های مختلف نشان می دهد. طبع این کتاب در سال ۱۳۵۵ قمری در نجف شروع شد و اینک در طهران و نجف ادامه دارد. تا کنون ۱۴ جلد از آن در ۵۶۶ صفحه تا حرف «ش» نشر شده است. علی نقی منزوی فرزند مؤلف نیز باید در خود در تألیف کتاب کمک می کند. کتب مذکور در هر یک از مجلدات جداگانه شماره گذاری شده و جمعاً تا کنون ۲۷۸۵۲ کتاب در مجلدات چهارده گانه معرفی شده است.^(۱)

ب - کتابشناسیهای ملی جدید

فهرست کتابهای چاپی فارسی: گردآوری خان بابا مشار - 41
 جلد اول (فهرست برحسب اساسی کتب) - چاپ طهران - ۱۳۳۷ شمسی - انتشارات پنگاه ترجمه و نشر کتاب - ۱۶۸۸ ستون.
 این کتاب فهرست کتابهایی را در بر دارد که بزبان فارسی از ابتدای صنعت چاپ تا آخر سال ۱۳۲۵، خواه در ایران و خواه در ممالک دیگر، طبع شده است و بتخمین بالغ بر نام و نشان ۱۵۰۰۰ کتاب است. ذیل هر کتاب مشخصات آن از نام مؤلف و محل و تاریخ و نوع چاپ و عده صفحات و اطلاعات دیگر ضبط شده است.

کتاب جلد دومی دارد مشتمل بر استراکات و تصحیحات

۱- برای تفصیل نگاه کنید به مقاله سعید نفیسی در معرفی این اثر مهم مندرج در مجله سخن

واضافات و فهرست کتبی که تا سال ۱۳۳۹ طبع شده و نیز فهرستی الفبائی از اسماء مؤلفین و مترجمین. این جلد عنقریب انتشار خواهد یافت. (۱)

42 فهرست مقالات فارسی : بکوشش ایرج افشار - جلد اول

(۱۳۲۸ ق - ۱۳۳۸ ش) - چاپ طهران - ۱۳۴ شمسی - انتشارات دانشگاه تهران (ش ۶۷۹) - ۹۸۴ صفحه .

این فهرست عبارت است از فهرست موضوعی شش هزار مقاله تحقیقی در باب مسائل مختلف مربوط به ایران که بزبان فارسی در مجله ها و سالنامه ها و مجموعه های چاپ ایران و ممالک دیگر تا پایان سال ۱۳۳۸ شمسی چاپ شده است . ترتیب تدوین آن به شرح زیر است :

کلیات (خاورشناسی ، کتابشناسی ، نسخه های خطی ، انتقاد کتاب ، کتابخانه) ،

ادبیان و مذاهب (مزدیسنا ، مانی ، مزدک ، مهر پرستی ، مسیحیت ، اسلام ، باب و بهاء ، تصوف و عرفان) ،

فلسفه و علوم (فلسفه ، منطق ، روانشناسی ، تاریخ علوم ، نجوم و ریاضی ، پزشکی) ،

هنر و صنعت (خوشنویسی ، نقاشی ، موسیقی ، قالی بافی ، پارچه بافی ، فلز کاری ، کاشی و سفال ، صحافی) ،

جغرافیا (جغرافیای تاریخی ، جغرافیای طبیعی ، سیاحان) ،

۱- برای تفصیل نگاه کنید به وصف و انتقادی که از آن توسط ایرج افشار در مجله

راهنمای کتاب (۱ : ۲۵۶-۲۶۰) درج شده است .

مردم شناسی و نژاد شناسی (آداب و رسوم ، افسانه ، پول ، تعزیه ، جشن و مراسم شادمانی ، شیر و خورشید ، درفش ، عشا پر ، لباس ، مدارس قدیم ، ورزش و بازی) ،

باستانشناسی (سوزه ، پیش از اسلام ، افغانستان ، ماوراءالنهر ،

مدارس و ابنیه املاسی ، سکه شناسی ، جواهر) ،

تاریخ (روابط بین ملتها ، پیش از اسلام ، تا حمله مغول ،

از مغول تا صفویه ، افشاریه و زندیه ، قاجاریه ، سیاست خارجی ،

مشروطیت ، افغانستان ، تاریخ اداری و اجتماعی ، تمدن جدید

در ایران ، روزنامه و چاپ ، خاندانهای بزرگ ، سرگذشت رجال ،

رجال قرن ۱۳ و ۱۴ ، رجال مشروطیت ، مکاتیب و اسناد) ،

زبان و زبان شناسی (پیش از اسلام ، زبان و ادبیات ، زبان

فارسی ، املاء و رسم الخط ، دستور زبان ، زبانها و لهجه های ایرانی ،

لهجه های محلی ، مباحث لغوی) ،

ادبیات (شعر فارسی ، ادبیات معاصر ، ادبیات در زبان

عربی ، سرگذشت شاعران و نویسندگان بترتیب قرون ، متنهای

فارسی و عربی) ،

فهرستها (نام نویسندگان و مترجمان ، نام اشخاصی که در

بار آنها مقاله نوشته شده ، نام کتابها ، فهرست جغرافیائی و تاریخی ،

اقوام و ملل و مذاهب ، مباحث لغوی و مفردات ، فهرست تحلیلی

مطالب کتاب) (۱) .

۱ - برای تفصیل نگاه کنید به وصف و انتقادهایی که از آن شده است :

- بقلم احمد آرام در مجله «راههای کتاب» (۵ : ۴۱۳ - ۴۱۵) ،

- 43 [فهرست مؤلفات علمی و فنی فارسی متعلق به قرون چهارم و پنجم هجری] : دکتر غلامحسین صدیقی - در مقدمه «قراضه طبیعیات» - طهران - انجمن آثار ملی (ش ۲۱) - ۱۳۳۲ ش - ص ۳۳-۵۹.

موضوع این کتابشناسی معرفی کتابهایی است که به زبان فارسی در مباحث علمی و فنی در دو قرن چهارم و پنجم هجری تألیف شده است و معرفی نود و پنج کتاب را دربردارد.

- 44 کتابهای ایران : تنظیم و زیر نظر ایرج افشار - «کتابهای ایران» فهرست سالانه‌ای است از کتابهایی که در ایران چاپ و منتشر می‌شود و آنرا باید نخستین کتابشناسی ملی جاری ایران دانست. اندیشه این کار از دکتر محسن صباست که گردآورنده‌ها به تدوین فهرست کتب ایران ترغیب کرد. اولین جزوه با اسم «کتابشناسی ایران» *Bibliographie de l'Iran* و به ضمیمه «فرهنگ ایران زمین» انتشار یافت و به چاپ دوم هم رسید. سال دوم آن نیز به همین اسم از طرف کتابفروشی ابن سینا منتشر شد. از سال سوم نام آن به «کتابهای ایران» بدل گردید و از طرف «انجمن کتاب» با نام

بقیه از صفحه قبل

- بقلم دکتر محمد جعفر محجوب در مجله «سخن» (۱۳: ۱۰۷۷-۱۰۸۰)

- بقلم دکتر عبدالحسین زرین کوب در مجله «یغما» (۱۴: ۵۲۳-۵۲۴)

- بقلم D. N. M. در *Bosas* جلد ۲۵ قسمت سوم (۱۹۶۲)

- بقلم Mrie-Magdeleine Faugère در *Bulletin des Bibliothèques de France*

جلد ۷ (۱۹۶۲) صفحه ۴۵۱-۴۵۲

فرنگی *Bibliography of Persia* بچاپ رسید .

این کتابشناسی از سال ۱۳۳۳ شروع شد و تاکنون هشت دفتر آن (تا سال ۱۳۴۰) نشر شده است . طرز تنظیم این کتابشناسی بترتیب موضوعی است (کتابهای کلی و عمومی، فلسفه، ادیان و مذاهب، علوم اجتماعی، زبان‌شناسی، علوم خالص، هنرهای زیبا، ادبیات، تاریخ و جغرافیا). کتابها بترتیب شماره گذاری شده است و در آخر هر جلد سه فهرست از اسماء مؤلفین و اسماء کتب و اسماء ناشران برای آن تدوین می‌شود .

کتابهای ایران چنانکه گفته شد نخستین کتابشناسی ملی ایران است که بطور مرتب انتشار می‌یابد . اما متأسفانه به علت آنکه در ایران قانون حق مؤلف وجود ندارد و انتشارات مملکتی طبق سنت و قانون (چنانکه در ممالک دیگر هست) به کتابخانه ملی اهدا نمی‌شود تدوین کتابشناسی کاملی که حاوی نام و نشان جمیع انتشارات چاپی باشد میسر نیست . ناگزیرترین کتابشناسی نام و نشان همه کتابها ضبط نمی‌شود . اما اسماء اہم و اغلب کتب چاپی و بخصوص کتبی را که برای نخستین بار چاپ می‌شود در بر دارد . در ابتدای مجلدات آن توضیحات زیر بدست داده شده است:

*- « کتابهای ایران » بنحوی که باید و مقصود و منظور است

کامل نیست . درین مجموعه نام و نشان کتابهایی بدست داده میشود که در بازار طهران بدست طبقه کتابخوان و کتابفروش میرسد . کتابهایی در گوشه و کنار طهران و ایران چاپ می‌شود که متأسفانه ما از نشر آنها بی‌خبر می‌بالمیم .

* - در « کتابهای ایران » نام کتابهای درسی چاپ نمیشود .
متأسفانه نام کتابهایی مانند حسین کرد و امیر ارسلان و زاد المعاد
و مفاتیح الجنان و چایهای عادی حافظ و خمسه نظامی و غیره که
هرسال چند چاپ از آنها انتشار می یابد ، در این فهرستها مذکور
نمی افتد .

* - فهرست کتابها و رساله هایی که ادارات دولتی ناشر آنها
هستند ، مانند آیین نامه ها و مقررات و ازین نوع مطبوعات کمتر
در این دفترها هست .

* - گاهی اطلاعات مربوط به کتابی ناقص میماند . سبب
آنست که ماخذ و مرجع نیز بهمین نحو بوده و اصل کتاب بدست
ما نیامده است .

* - در تقسیم بندی موضوعی ، از شیوه تقسیم بندی ده گانه بایاره ای
تصرفات لازم (مخصوصاً در قسمت ادبیات ایرانی و اسلامی)
استفاده شده است .^(۱)

45 **کتاب منتشره در آذربایجان از ده سال باینطرف :** تدوین
حسین احمدی پور - مشروح در « نشریه کتابخانه ملی تبریز » - شماره
دوم - شهریور ۱۳۳۸ ش . - ص ۴۹-۵۵ .

۱ - جهت تفصیل بیشتر به انتقادهائی مراجعه شود که بر آن بشرح ذیل نوشته شده است :

- بقلم H. Kaus-Credé در *Die Welt des Islams* ، جلد ۶ دوره جدید (۱۹۵۹)

صفحه ۱۸۰ .

- بقلم Elie Mdkoniantz در *Bulletin des Bibliothèques de France* جلد ۱

شماره ۶ (۱۹۵۹) ، ص ۲۵۱ .

46 معرفی کتابهای تازه: زیر نظر ایرج افشار- مندرج در شماره های مجله ماهانه «راهنمای کتاب» (چاپ تهران).

مجله راهنمای کتاب (نشریه انجمن کتاب) مجله ای است خاص معرفی و انتقاد کتاب که از سال ۱۳۳۷ به انتشار آن زیر نظر اینجانب^(۱) شروع شد. سال اول ۴ شماره، سال دوم ۵ شماره، سال سوم ۶ شماره، و از سال چهارم بطور ماهانه (دوازده شماره در سال) انتشار یافته است. اکنون ششمین سال انتشار آن است.

یکی از قسمتهای این مجله بعنوان «معرفی کتابهای تازه» کتابشناسی ملی ماهانه کتابهایی است که در ایران چاپ و نشر می شود. تنظیم این کتابشناسی بترتیب موضوعی است و مراجعه کنندگان را همه ماهه با انتشارات تازه ایران آشنا می کند.

47 مؤلفین کتب چاپی فارسی و عربی از آغاز چاپ تا کنون: تألیف خانبا با مشار- جلد های اول و دوم و سوم- تهران. ۱۳۴ تا ۱۳۴۱- چهارده ص + ۹۳۸ و ۹۸۶ و ۱۰۱۲ ستون.

این کتاب که تا اسم «عبدالله» از آن نشر شده اثری است نظیر «معجم المطبوعات». بنای مؤلف بر آنست که فهرست تألیفات مؤلفین رازیر اسم آنها^(۲) به دست بدهد. کتاب «فهرست کتابهای

۱- صاحب امتیاز آن دکتر احسان یارشاطر است.

۲- مؤلف می نویسد: «اسامی مؤلفان معاصر بر حسب نام خانواده و قدما بترتیب کنیه و لقب و تخلص بهر کدام که بیشتر شهرت داشته اند رده بندی شده است» (مقدمه ص ۸).

چاپی فارسی» (تالیف همین مؤلف) مبتنی برین اثرست. کتاب حاضر ظاهراً سه جلد دیگر در پی خواهد داشت.

ذیل هر اسم شرح مختصر زندگی نویسنده و عکس و گاه خط (در صورت موجود بودن) و پس فهرست آثار وی درج شده است.

- 48 Browne, E. G. - *The Press and Poetry of Modern Persia*.
Cambridge, 1914. XL + 357 + ۰ p.

در انتهای قسمت اول این کتاب فهرستی از اسما و مشخصات

۱۶۲ کتاب چاپی مورد تدریس در دارالفنون و مدرسه سیاسی و ترجمه‌ها معرفی شده است (در ترجمه فارسی کتاب نیز این فهرست نقل شده است^(۱)).

- 49 Clement Imbault Huart. - *Bibliographie ottomane. Notice des livres turcs, arabes et persans imprimés à Constantinople*.

1294-1296 (1877-1879), 31 p.

1297-1298 (1880-1881), 48 p.

1299-1301 (1882-1884), iii + 88 p.

1302-1303 (1885-1886), 69 p.

1304-1305 (1887-1888), iii + 62 p.

1306-1307 (1889-1890), iii + 54 p.

این فهرست شامل نام و مشخصات مؤلفات ترکی و فارسی و

عربی است که در استانبول میان سالهای ۱۲۹۴ تا ۱۳۰۷ قمری
طبع شده است.

۱- نگاه کنید به «تاریخ مطبوعات و ادبیات ایران در دوره مشروطیت» قسمت سوم، ترجمه

رضا صالح‌زاده (تهران، ۱۳۴۱ ش).

- *50 Riza Khan. - *Livres arabes, turcs et persans imprimés en Orient, précieux manuscrits arabes ... superbes manuscrits persans enluminés et décorés de peintures ... miniatures indopersane*... Paris, 1894.

منقول از کتابشناسی دکتر محمد حسن صباست و من آنرا ندیده‌ام .
از عنوان مذکور در فوق برمی‌آید که فهرستی است از کتابهای
عربی و فارسی و ترکی که در شرق طبع شده است .

- 51 No-Rouze, A. - *Essai de bibliographie persane. RMM.*
6 (1925). pp. 27-34.

علی‌نوروز^(۱) درین کتابشناسی ۱۰۵ کتاب چاپ ایران میان
سالهای ۱۹۱۹-۱۹۲۳ میلادی را معرفی کرده است .

- 52 Storey, C. A. - *Persian Literature (A Bio-Bibliographical Survey)*. London, Luzac, 1927 - 58. XL + 1443, X
XLIX + 192 p.

این اثر یکی از مهمترین و مفیدترین کارهای کتابشناسی
در باره تالیفات زبان فارسی است . مؤلف ، مستشرق انگلیسی
است که عمری را بر سر این کار عظیم و بسیار مفید و عالمانه
گذاشته است .

درین کتابشناسی که بترتیب موضوعی منظم شده است فهرست

۱- نام مستعار حسن مقدم است .

تالیفات فارسی که از آنها نام و اثر هست (اعم از خطی یا چاپی)
و سرگذشت آن تالیفات بدست داده شده است .

در هر موضوعی اسماء کتب ذیل نام مؤلف آنها می آید .
ترتیب قرار گرفتن اسماء مؤلفین برحسب تقدم و تاخر عصر حیات
آنهاست و طبعاً تالیفات یک شخص در یک موضوع همه در یک جا و
ذیل نام همان شخص قرار گرفته است .

تا کنون جلد اول و جزئی از جلد دوم کتاب انتشار یافته . جلد
اول خود مشتمل است بر دو جلد بزرگ در ۳۴۴ و ۱۴۴ صفحه . درین
دوم جلد ذکر ۱۳۲۸ مؤلف آمده است و فهرست تالیفات آنها را دربر
دارد . مباحث کتاب باین شرح است :

جلد اول

قسمت اول : ادبیات و علوم قرآنی .^(۱)

قسمت دوم :

الف - تواریخ عمومی ،

ب - احوال پیغمبران و تاریخ اوائل اسلام ،

ج - تواریخ اختصاصی ایران ، آسیای مرکزی ، افغانستان ،

عثمانی ، اروپا ، امریکا ، چین ،

د - تواریخ هندوستان .

۱ - این قسمت را مرحوم عباس اقبال آشتیانی ترجمه کرده و آقای محمدنقی دانش پژوه

آنها را در دفتر اول « نشریه کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران در باره نسخه های خطی » ص ۶۱-۱۵۳

طبع کرده است (طهران ، ۱۳۳۹ ش.) .

(این قسمت؛ جمعاً در چهار جزوه انتشار یافته و قسمت اول از جلد اول است).

۵ - سرگذشتنامه‌ها (شاعران ، متصوفه و اولیاء الله ، خوشنویسان و نقاشان ، اقوام و طوائف ، سلاطین ، وزراء و امراء ، فلاسفه ، رجال شیعه ، رواة ، سیاحان و زائران ، زنان ، متفرقه و کلیات) . در انتهای این قسمت «اصلاحات و اضافات» کتاب طبع شده است .

(این قسمت در یک مجلد در سال ۱۳۵۳ ، انتشار یافته است).

جلد دوم

قسمت اول :

اضافات و اصلاحات جلد اول،

الف - حساب،

ب - اوزان و مقیاسات،

ج - نجوم و هیات،

د - جغرافیا .

استوری ذیل نام هر مؤلف ابتدا مختصری از احوال او را

نقل می‌کند و سپس به معرفی تالیفات آن مؤلف می‌پردازد . برای

هر تالیف نسخه فهرست شده آنرا معرفی می‌کند و اگر بطبع رسیده است

مشخصات طبعهای آنرا بدست می‌دهد و در پایان در باب ترجمه‌های

آن اثر به زبانهای دیگر و اختصارات آن و مقالاتی که در باره آن

تهیه شده است سخن می‌دارد .

- 53 Tara porevala, Vicaji D. B. (and) Marshall, D. N. - *Mughal Bibliography (Select Persian sources for the study of Mughals in India)*. Bombay, The New Book Co., 1962. viii + 164 p.

«کتابشناسی مغول» عبارت است از اهم ماخذ و مراجعی که بزبان فارسی برای مطالعه در احوال و تاریخ مغولان هند در دست است. این کتابشناسی به ترتیب الفبائی اسماء مؤلفین منظم شده و آثار ۳۷ ع مؤلف در آن معرفی گردیده است.

در شناساندن کتب، مشخصات نسخه‌های خطی و چاپ شده آنها ذکر و خلاصه‌ای از موضوع و مطالب کتاب نقل شده است. برای کتاب فهرست القیائی اسماء کتب نیز تهیه شده است.

۳- کتابشناسیهای ایران در زبانهای اروپائی

الف - بزبانهای اصلی

- 54 Araki, Shigeru (and) Tanaka, Otoy. - *A Catalogue of Books Relating to Persia*. Tokyo, The Keimei-Kwai Institute, 1934. xiii + 157 + 14 p.

درین کتابشناسی فهرست ۹۳۶ اثر مربوط به ایران به زبانهای خارجی طبق طبقه‌بندی ذیل بدست داده شده است.

- ۱ - کلیات (مجلات ، مجموعه ها ، فهرست ها)
 - ۲ - هنر و باستانشناسی
 - ۳ - تاریخ و جغرافیا (کلیات ، ایران ، آسیای مرکزی ، آسیای وسطی ، ترکیه ، مصر ، هند)
 - ۴ - زبان (دستور ، لغت ، قراءت [سر بوط به زبانهای فارسی باستان، پهلوی، دری، لهجه های هندی، ارمنی، تخاری، قفقازی]
 - ۵ - ادبیات
 - ۶ - فلسفه و تصوف
 - ۷ - ادیان (زردشت ، مهر پرستی ، حروفیه ، مانوی ، اسلام ، مسیحیت ، نسطوری ، یهودی)
 - ۸ - علم (۱ - مردم شناسی و نژاد شناسی و نبات شناسی و حیوان شناسی و معدن شناسی ، ۲ - اقتصاد و حقوق) .
- کتاب دارای فهرست اعلام نویسنده گان است .

*55 Bianchi, Thomas-Xavier. *Catalogue général et détaillé des livres arabes, persans et turcs imprimés à Boulac en Egypte depuis l'introduction de l'imprimerie dans ce pays, en 1822 jusqu'en 1842.* Paris, 1843. 43 p.

نام این کتابشناسی مأخوذ از کتابشناسی کتابشناسیهای بستر من است و من آنرا تدیده ام . درین کتابشناسی فهرست کتب فارسی و عربی و ترکی چاپ مطبعه بولاق (مصر) میان سالهای ۱۸۲۲ تا ۱۸۴۲ میلادی یعنی (۱۲۳۸-۱۲۵۷ قمری) بدست داده شده است .

- 56 Elwell-Sutton, L. P. - *A Guide to Iranian Area Study*.
Ann Arbor, Michigan, American Council of Learned Societies, 1952. 235 p.

راهنمایی است مفید برای تحقیقات ایرانی با ذکر مراجع و مآخذ مهم. کتابشناسی منتخبی حاوی نام و مشخصات ۸۱۸ کتاب و مقاله مربوط به ایران بدان منضم شده است.

مطالب کتاب به این شرح است :

مآخذ کلی اطلاعات ، جغرافیا ، جمعیت و زبانها ، تحولات اجتماعی ، تاریخ ، سازمان اداری ، بنیان اقتصادی ، دین ، توسعه فکر جدید ، ادبیات ، هنرها ، تاریخ سنواتی .

قسمت کتابشناسی از صفحه ۶۲ شروع می شود و برحسب

حروف الفبائی اسماء مؤلفین منظم شده است .

در هر یک از مباحث ، هر جا به مآخذی ارجاع شده شماره ردیف آن در کتابشناسی (که از ۱ تا ۸۱۸ شماره گذاری شده) قید گردیده است .

- 57 Farman [Farmaiyan], Hafez . - *Iran. A Selected and Annotated Bibliography*. Washington, The Library of Congress, 1951. ix + 100 p.

این کتابشناسی بصورت « پلی کپی » طبع شده است و مشخصات

۴۱۲ کتاب مربوط به ایران را با یادداشتی درباره هر کتاب دربر

دارد . تقسیم بندی آن بشرح زیرست :

الف - کلیات

کتابشناسیها

راهنماها ، دائرة المعارفها

زمین شناسی ، جغرافیا ، گیاهان ، نقشه

ب - دوران پیش از اسلام

تاریخ و تمدن

زبان و ادبیات

ج - دوران اسلامی

سفرنامهها

تاریخ

سیاست و حکومت

اوضاع اقتصادی (کشاورزی ، تجارت ، نفت ، ترباک)

احوال اجتماعی (نژادشناسی و مردم شناسی ، اقوام ، تعلیم و

تربیت ، طب و بهداشت)

زبان و ادبیات

فقه و حقوق

هنر و باستانشناسی و موسیقی

نشریات ادواری

فهرست مؤلفین

این کتابشناسی بار دیگر در ۱۹۵۱ توسط سفارت ایران در

واشنگتن با نام *Bibliography on Iran* با ضمیمه ای مأخوذ از مجله

«دانشجو» (چاپ واشنگتن) پبلی کپی شده است . برای ضمیمه مذکور

به شماره ۶۳ رجوع کنید .

- 58 Golaszewska, Melania (and) Koscialkowski, Stanislaw.-
Polonica bibliograficzne Iranske z lat 1942-1944.
Odbitka z iii tome *Studia Iranske*. Tehran, 1945. pp.
206-290.
محتوی است بر معرفی ۱۶۴ نوشته‌ای که لهستانیها در ایران
انتشار داده‌اند. در میان آنها کتابها و مقالاتی هم هست که راجع
به ایران است.
- 59 Massé, Henri... Les Etudes sur la Perse et l'Iran. *La
Sciences française*, Tome II. pp. 115-123.
فهرستی است اجمالی و توصیفی از مطالعاتی که فرانسویها
درباره ایران به طبع رسانیده‌اند.
- 60 *Persische Bibliographie*. (Zusammengestellt und den
Mitgliedern der Deutsch - Persischen Gesellschaft
überreicht von dem Redaktionskomite der persi-
schen Zeitung Kaveh). Berlin, 1920. 70 s.
این کتابشناسی توسط اداره مجله کاوه (که در برلین زیر
نظر سید حسن نقی زاده انتشار می‌یافت) نشر شده است و در آن
تقریباً ۱۷۵ کتاب و مقاله بزبانهای اروپائی مربوط به ایران،
بترتیب الفبائی اسم مؤلفین، فهرست شده است.

61 Saba, Mohsen. *Bibliographie française de l'Iran (Bibliographie méthodique et raisonnée des ouvrages français parus depuis 1560 jusqu'à nos jours)*. 2e éd. Tehran, 1951. xxvi + 297 p.

این کتابشناسی رسالهٔ اجتهادی دکتر محسن صبا در اخذ درجهٔ دکتری است و نخستین بار در ۱۹۳۶ در پاریس انتشار یافته است. چاپ دوم آن با اصلاحات و تجدید نظر و اضافات در ۱۹۵۱ در طهران چاپ شده.

کتاب با مقدمه‌ای^(۱) دربارهٔ تاریخچهٔ ایران‌شناسی در فرانسه آغاز می‌شود. این کتابشناسی بترتیب موضوعی است و برای هر موضوع علامت خاصی قائل شده و کتابها ذیل هر موضوعی جداگانه شماره گذاری شده است. این کتابشناسی فهرست حدود ۲۲۰۰ کتاب و مقاله را دربردارد و به ترتیب زیر است:

فهرستها و کتابشناسیها

کلیات

علوم دینی (باب و بهاء، مسیحیت، مانویت، زردشتی)

علوم فلسفی

علوم پزشکی

علوم طبیعی (ستاره‌شناسی، علوم عملی)

علوم قضائی

علوم اقتصادی

۱- این مقدمه را مؤلف خود ترجمه کرده در «فرهنگ ایران زمین» (۳: ۳۶۷-۳۹۰)

علوم سیاسی و اجتماعی (زنان ، جامعه ملل)

زبانشناسی و ادبیات

علوم جغرافیائی (نقشه ها ، مردم شناسی ، خلیج فارس ،

سفرنامه ها)

علوم تاریخی

علوم مرتبط با تاریخ (سکه شناسی ، کتیبه شناسی)

باستانشناسی و هنرهای زیبا

مجلات و نشریات ادواری

کتاب دارای فهرستی الفبائی از اسماء مؤلفین و نشریات مجهول-

المؤلف است .

ترجمه فارسی قسمتی از اوائل این کتاب توسط ایرج افشار

تحت عنوان «ایران در زبان فرانسه» در «سالنامه کشور ایران» (۵ :)

۱۴۱-۱۴۷ و ۶۹ : ۹۴-۹۷) بطبع رسیده است .

رسال جامع علوم انسانی

- 62 Schwab (M^{se}) .- *Bibliographie de la Perse*. Paris, Ernest Leroux (éditeur), 1875. 152 p.

مؤلف این کتابشناسی از کتابداران کتابخانه ملی پاریس بوده

است . درین کتابشناسی اسم و مشخصات ۱۳۳۲ کتاب فارسی و

تالیفات اسماء راجع به ایران بترتیب الفبائی اسم مؤلف بشرح زیر

گردآوری شده است :

تاریخ و جغرافیا ،

ادبیات و زبان و شعر ،

نقشه‌ها

نسخه‌های خطی و مجموعه‌های نسخ خطی کتابخانه‌های

بهم اروپا .

اضافات .

کتاب دارای فهرست موضوعی الفبائی است تا پیدا کردن

آنچه مورد نظر است آسان باشد . مثلاً: آواز، بوشهر، خوشنویسان،

حکایت، سلسله‌ها، کلیسا، خلیج فارس، سکه، موسیقی، نیشابور،

غزل و غیره . . .

این کتاب در سال ۱۹۶۲ بصورت است تجدید طبع شده است .

- 63 Sharify, Meer Naser. — *Bibliography of Iran*. Taken from *The Danneshjoo*, Vol. II-Vol. X. Washington, Embassy of Iran, 1958. iii + 36 p.

این کتابشناسی پلی‌کپی شده مأخوذ از مجله دانشجوست

که دانشجویان ایرانی در واشنگتن انتشار می‌دهند . ترتیب

تنظیم آن موضوعی و بشرح زیر و محتوی بر مشخصات ۲۸ (تقریباً)

کتاب خارجی مربوط به ایران است .

سال ۲ شماره ۱ (دسامبر ۱۹۵۴)

- انتشارات سال ۱۹۵۰ بعد

- رساله‌های اجتهادی .

سال ۲ شماره ۲ (ژانویه ۱۹۵۵)

- دنباله انتشارات سال ۱۹۵۰ بعد

- فهرستها و سرگذشتنامه ها .

سال ۲ شماره ۳ (مارس ۱۹۵۵)

- دنباله انتشارات سال ۱۹۵۰ بعد

- شرکت نفت ایران و انگلیس و بحران نفت

- رسالدهای اجتهادی .

سال ۲ شماره ۴ (مه ۱۹۵۵)

- دنباله انتشارات سال ۱۹۵۰ بعد

- تألیفات کلی درباره ایران .

سال ۲ شماره ۵ (ژوئن ۱۹۵۵)

- دنباله انتشارات سال ۱۹۵۰ بعد

- اوضاع اقتصادی

- تعلیم و تربیت

- رساله های اجتهادی .

سال ۳ شماره ۲ (فوریه ۱۹۵۶)

- روابط سیاسی (کلیات)

- روابط سیاسی با انگلستان .

سال ۳ شماره ۳ آوریل ۱۹۵۶

- دنباله انتشارات بعد از سال ۱۹۵۰

- روابط سیاسی ، کلیات (دنباله)

- روابط سیاسی با انگلستان (دنباله)

- روابط سیاسی با ترکیه .

- سال ۳ شماره ۴ (ژوئن ۱۹۵۶)
- روابط سیاسی با مصر، فرانسه
 - روابط سیاسی با آلمان، یونان، مکزیک، روسیه
 - روابط سیاسی با اسپانیا، سوئیس، آمریکا

- سال ۴ شماره ۱ (نوامبر ۱۹۵۶)
- دنباله انتشارات بعد از سال ۱۹۵۰
 - تجارت (کلیات)

- سیاست تجاری
- روابط تجاری با انگلستان
- روابط تجاری با اروپا، مکزیک، روسیه، سوئیس، ترکیه
- روابط تجاری با آمریکا
- رساله های اجتهادی

- سال ۴ شماره ۲ (فوریه ۱۹۵۷)
- سیاست و حکومت (کلیات)

- از سال ۱۹۰۷-۱۹۰۹
- از سال ۱۹۰۹-۱۹۴۵
- از سال ۱۹۴۵ تا عصر کنونی

- سال ۵ شماره ۴ (ژوئن ۱۹۵۷)
- زندگی اجتماعی و آداب و رسوم
 - رساله های اجتهادی

- 64 Wilhelm, Eigen (and) Potel , Bomonji Byranji.-
*Catalogue of book on Iranian literature published in
 Europe ana India. The Sir Jamsebjee Jejeebhoy Trans-
 lation Fund, Bombay, 1901. ii + 61 + 72 p.*

فهرستی است از انتشارات مربوط به ایران که در اروپا و

هند منتشر شده است و در دو قسمت است :

قسمت اول کتب زبانهای اروپائی و گردآوری : کتر ویلهلم

است.

تنظیم قسمت اروپائی بشرح زیرست :

زبانشناسی زبانهای هند و اروپائی (بانضمام مردمشناسی)

تاریخ

جغرافیا

سکه شناسی

تاریخ ادیان (زردشت ، مذاهب هخامنشیان ، مذهب و

فلسفه در عهد ساسانیان ، بهائیت ، متفرقه)

آداب و رسوم

باستانشناسی

زبانهای ایرانی

پارسی باستان

ادبیات اوستائی

اوستا و ترجمه های آن

ادبیات عصر ساسانیان

فارسی دری

تاریخ و دین و آداب و ادبیات پارسیان هند.

درین قسمت نام و مشخصات حدود ۷۵ کتاب از آثار اروپائیها

ضبط شده است.

قسمت دوم گردآوری «پاتل» است و این کتابشناسی اختصاصاً

به تالیفات دارد که پارسیان هندوستان به زبانهای انگلیسی و گجراتی و

هندی نشر کرده‌اند و تعداد آنها نیز در حدود ۷۵ کتاب است.

- 65 Wilson, Arnold T. - *A Bibliography of Persia*. Oxford, 1930. x + 253 p.

سرآرنلد ویلسن از صاحب‌منصبان سپاه و سیاست انگلیس در

ایران بود و تألیفات مهمی چون «خلیج فارس» و «تاریخ اکتشافات

جغرافیائی» دارد. «کتابشناسی ایران» او میان مستشرقین بسیار

معروف و از مراجع امت است. در این کتابشناسی فهرست اهم کتب

مربوط به ایران بزبانهای اروپایی بترتیب الفبائی اسم مؤلفین بدست

داده شده است. اگر برای آن فهرست موضوعی مرتب شده بود

فایده کتاب بسیار عامتر بود. درین کتابشناسی نام و نشان حدود

پنجهزار کتاب و مقاله مندرج است.

ب - بزبان فارسی

- 66 آثار مؤلفین روسی در باره ایران : مندرج در مجله «پیام

نوین» - چاپ تهران - ج ۲ ش ۳ : ۶۱-۶۷ ش ۴ : ۶۵-۷۱ و ش

۵ : ۷۱-۶۷ و ش ۸ : ۷۱-۶۷ و ش ۹ : ۷۳-۷۲ و ش ۱۰ :
 ۴۳-۴۶ : ش ۱۱ و ۱۲ : ۱۲۳-۱۱۹ و ج ۳ ش ۱ : ۹۲-۹۱
 و ش ۳ : ۵۲-۴۹ و ش ۴ : ۷۵-۷۴ و ش ۶ : ۸۴-۸۱ و ش
 ۷ : ۷۳-۷۱ .

در مقدمه آن نوشته‌اند : «صورتی [است] از نشریات و آثار

مؤلفین روسی و شوروی مربوط به ایران که قبل از انقلاب ۱۹۱۷
 در روسیه تزاری و پس از آن از ۱۹۱۷ ببعد در اتحاد جماهیر
 شوروی بچاپ رسیده» .

این کتابشناسی نام و نشان ۴۹ اثر را دربر دارد . اما افسوس
 که تنها به ترجمه عنوان کتب و مقالات اکتفا شده و اصل عنوان
 روسی آنها نقل نشده است . طرز تنظیم این کتابشناسی بشرح ذیل
 است و هر قسمت شماره گذاری جداگانه دارد .

کتابی که قبل از انقلاب نشر شده :

- آثاری که دارای جنبه عمومی راجع به ایران است (شماره

۱ تا ۱۴)

- تاریخ ایران و (روابط روسیه و ایران) (شماره ۱۵ تا ۵۰)

- حقوق ، فلسفه و مذهب (ش ۵۵ تا ۵۶)

- جغرافی و سفرنامه (ش ۶۳ تا ۱۳۰)

- نشریات اطلاعاتی ، بیلبوگرافی (ش ۱۳۱-۱۳۳)

- اقتصاد و روابط اقتصادی روس و ایران (ش ۱۳۳ -

۱۷۱)

کتبی که بعد از انقلاب نشر شده :

- آثار دارای جنبه عمومی (ش ۱ تا ۲۰)

- روابط اقتصادی ایران و شوروی (ش ۲۱-۲۸)

- تاریخ (و روابط ایران و شوروی) (ش ۳۹-۷۲)

- جغرافیا و سفرنامه (ش ۷۳-۷۹)

ترجمه آثار ادبی فارسی بزبانهای مختلف اتحاد جماهیر شوروی:

ترجمه به روسی (ش ۱-۳۶)

ترجمه به زبان تاجیکی (شماره ۱ تا ۱۹)

ترجمه به زبان گرجی (شماره ۲۰ تا ۳۱)

ترجمه به زبانهای ترکمنی و تاتاری و ازبکی و آذربایجانی و

اویغوری و ارمنی (شماره ۳۲-۶۰)

فهرست کتابهای ایرانشناسی که در سالهای ۱۹۵۸-۱۹۶۰ نشر

شده (شماره ۱ تا ۴۸)

سال جامع علوم انسانی

۶۷ افشار، ایرج : کتابهای تازه ایرانشناسی - مندرج در مجله

«راهنمای کتاب»، ۱۳۳۷-۱۳۴۱ (و بعد). این مبحث هر چند یکبار

در مجله مذکور هست و در آن مشخصات کتب تازه ای که از سال ۱۹۵۸

بعد راجع به ایران در مالک دیگر انتشار می یابد به ترتیب القبائی

مالک معرفی می شود. در سالهای اول تا سوم مجله مذکور این

کار عنوان مستقلی نداشت و در دنبال اخبار و فصل انتقاد «کتابهای

خارجی» آورده می شد.

- سال اول (۱۳۳۷): ۹۲-۹۲ و ۲۲۱-۲۲۲ و ۳۵۱-۳۵۲.
- سال دوم (۱۳۳۸): ۳۲-۳۳۶ و ۴۵۲-۴۵۸ و ۶۲۰-۶۲۲ و ۷۴۴-۷۴۹ (کتاب ۸۳).
- سال سوم (۱۳۳۹): ۳۸۵-۳۹۳ و ۶۵۶-۶۶۷ (کتاب ۶۹).
- سال چهارم (۱۳۴۰): ۴۰-۴۰ و ۵۱-۵۱ و ۸۷۶-۸۸۲ و ۱۰۹۱-۱۰۹۸ (کتاب ۹۳).
- سال پنجم (۱۳۴۱): ۷۹۶-۸۰۶ و ۹۱۰-۹۲۱ (کتاب ۱۱۸).
- 68 افشار، ایرج: کهنه کتابها درباره ایران - مندرج در مجله «نیغما» - سال ۱۱ (۱۳۳۷): ۱۲-۱۶ و ۱۱۶-۱۲۰ و سال ۱۵ (۱۳۴۱):
 درین مقالات معرفی کتابهای قرون ۱۶ و ۱۷ و ۱۸ بزبانهای اروپائی راجع به ایران بدست داده شده است و ادامه دارد.
- 69 نقی زاده، سیدحسن: بهترین تألیفات فرنگیها درباره ایران - مندرج در مجله «کاو» و دنباله آن در مجله «ایران شهر».
 کاو (چاپ برلین - ۱۳۳۶ - ۱۳۳۷ ق) ج ۳ ش ۲۵:
 ۱۲-۱۴ و ش ۲۶: ۷-۸ و ش ۲۷: ۱۰-۱۲ و ش ۲۸: ۸ و ش ۲۹ و ۳۰: ۱۴-۱۵ و ش ۳۱ و ۳۲: ۱۸ و ج ۴ ش ۳۵: ۸.
 ایران شهر (چاپ برلین - ۱۳۴۰ ق) ج ۱: ۴۴-۴۵.
 درین مقالات کتب مهم ایرانشناسی از لحاظ کیفیت و اعتبار تحقیقات علمی معرفی شده است.
- 70 کتابهای خارجی: مندرج در مجله «راهنمای کتاب» - از سال اول به بعد (۱۳۳۷ به بعد). این فصل از مجله اختصاص دارد

به انتقاد و معرفی کتبی که در سالک دیگر راجع به ایران و اسلام
انتشار می‌یابد. این قسمت در سالهای اول و دوم زیر نظر حافظ
فرمانفرمایان و سالهای سوم و چهارم زیر نظر ایرج افشار بود.
از سال پنجم زیر نظر سید حسین نصرست.

سال اول: ص ۷۱-۸۱ و ۱۸۱-۱۹۰ و ۳۰۸-۳۱۸ و ۴۰۹-
۴۷۵ (۱۹ کتاب).

سال دوم: ۱۱۲-۱۱۷ و ۳۱۰-۳۳۰ و ۴۳۲-۴۵۲ و ۵۹۶-
۶۲ و ۷۲۵-۷۴۴ (۲۱ کتاب).

سال سوم: ۸۰-۱۰۸ و ۲۳۵-۲۶۳ و ۳۷۲-۳۸۵ و ۵۳۱-
۵۵۸ و ۶۶۷-۶۷۵ و ۷۶۴-۷۷۵ (۳۳ کتاب).

سال چهارم: ۲۶-۳۷ و ۱۲۹-۱۴۰ و ۲۶۷-۲۸۲ و ۶۶۰-
۶۷۸ و ۷۴۴-۷۶۵ و ۸۲۹-۸۵۵ و ۱۰۶۵-۱۰۷۷ (۲۵
کتاب).

سال پنجم: ۷۱-۸۰ و ۱۹۰-۱۹۴ و ۳۱۱-۳۲۷ و ۴۳۷-۴۳۹
و ۵۴۷-۵۵۳ و ۶۱۰-۶۱۱ و ۶۹۵-۷۰۵ و ۱۰۵۴-۱۰۶۴.

- 71 کوزنتسوا، ن. آ. (و. ل. م. کولاگینا): مطالعات درباره
ایران (نشریات بزبان روسی)- مندرج در مجله «پیام نوین» - سال
چهارم (بهمن ۱۳۴۰ - شهریور ۱۳۴۲): ش ۵: ۱۹-۲۴ و ش
۸: ۳۳-۴۰ و ش ۹: ۶۷-۷۴ و ش ۱۰: ۷۳-۸۰ و ش ۱۱/۱۲:
۴۷-۵۶.

این سلسله مقالات محتوی است بر اطلاعات تازه درباره فعالیت‌های
ایرانشناسی در شوروی با ارجاع و اشاره به مآخذ و کتبی که در

سالهای اخیر راجع به ایران در زمینه‌های مختلف به زبان روسی نوشته شده است.

ملاحظه

چون در اینجا منظور بدست‌دادن کتابشناسیهای اساسی و کلی است نه مقالات، لذا از آوردن ذکر تفصیلی همه مقالاتی که در آنها از انتشارات ایرانشناسی در ممالک دیگر ذکر می‌شود خودداری شد و به‌اشارة اجمالی نام اهم آنها اکتفا می‌شود. برای اطلاعات بیشتر به فصل «خاورشناسی» در کتاب «فهرست مقالات فارسی» مراجعه شود.

اشپولر، برتولت: سهم آلمان در تتبعات راجع به ایران، سخن،

۱۳: ۴۰۸-۴۱۵، نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

برتلس: ایرانشناسی در روسیه، مهر، ۷: ۲۵۹-۲۶۳.

بوزانی: ایران و اسلام در ایتالیا، مجله دانشکده ادبیات،

ج ۵ ش ۲/۱: ۱۱۱-۱۲۱.

تقی‌زاده، حسن: تحقیقات علمای مغرب در باب ممالک

شرقی، مجله دانشکده ادبیات، ج ۳ ش ۴: ۱-۱۰.

دانیلف: آثار ایرانشناسان شوروی در دو سال اخیر، پیام

نوین، ج ۱ ش ۱۱/۱۲: ۵۱-۵۳.

دیمیروف: شرقشناسی در روسیه، آریانا، ۴: ۸۷۹-۸۹۱.

زاخردر ، ب. ن. : مطالعات درباره ایران در اتحاد جماهیر

شوروی ، پیام نو، ج ۱ ش ۱ : ۲۹-۳۴.

صبا ، محسن : تاریخچه ایرانشناسی در فرانسه ، فرهنگ

ایران زمین ، ۳ : ۳۶۷-۳۹۰.

مسائل ایرانشناسی از تحقیقات دانشمندان شوروی ، پیام نوین ،

ج ۱ ش ۱۰ : ۴۹-۵۱ و ج ۲ ش ۱۰ : ۱-۳.

منشی زاده ، داود : شرقشناسان و شرقشناسی در آلمان ،

یادگار ، ج ۵ ش ۹/۸ : ۷۳-۸۱.

نفیسی ، سعید : روابط فرهنگی ایران و انگلستان ، نشریه

وزارت امور خارجه ، ش ۱ دوره دوم : ۲۵-۳۸ (مشمول

بر کتابشناسی ترجمه های متون فارسی به انگلیسی است).

نفیسی ، سعید : مطالعات ایرانی در لهستان ، فرهنگ نو ،

ج ۱ ش ۸ : ۲۹-۳۳.

نیکی تین ، بازیل : تألیفات ایرانشناسی در شوروی ، راهنمای

کتاب ، ۱ : ۹۲-۱۹۹۳.

نیکی تین ، بازیل : تبعات ایرانشناسی در شوروی ، یغما ،

۱۰ : ۲۶۶-۲۷۱ (۱).

۱ - این قسمت بیشتر بدان منظور نقل شد که فارسی زبانان را باجمال بافعالتهای شرقشناسی

۴ - کتابشناسیهای خاص کتابهای عربی

که در تحقیقات ایرانشناسی هم مورد استفاده است

- 72 Anawati, G.C.- Index Bibliographique du livres arabes parus en Egypte en 1954. *MIDEO* 2 (1955). pp. 321-340.
 ... 1955: *MIDEO* 3 (1956). pp. 397-418.

محتوی است بر فهرستی از کتب عربی که در سال ۱۹۵۴ در مصر طبع شده است. فهرست سال ۱۹۵۵ در جلد سوم همین مجله بطبع رسیده است.

- 73 Anawati, G.C.- Textes arabes anciens édités en Egypte au cours de l'année 1953.

MIDEO 1 (1954). pp. 103-140,

فهرست متون قدیمی زبان عربی است که در مصر به چاپ پی رسد

و دنباله اش بشرح زیر است:

MIDEO 2 (1955). pp. 257-306,

MIDEO 3 (1956). pp. 259-374,

MIDEO 4 (1957). pp. 203-246,

MIDEO 5 (1958). pp. 387-416.

MIDEO 6 (1959). pp. ... - ...

- 74 Anawati, Marcel M (et) Kuentz, Charles. - *Bibliographie des ouvrages arabes imprimés en Egypte en 1942, 1943 et 1944*. Institut Français: *Bibliographie Arabe*. Le Caire, 1949. xvi + 614. + iv. p.

در آن ۸۵۴ کتاب بترتیب موضوعی معرفی و وصف شده است:

دین ، فلسفه ، ادبیات ، تاریخ و جغرافیا ، هنر و باستانشناسی ، علوم و فنون ، تعلیم و تربیت ، حقوق و مباحث اجتماعی .

- 75 Brockelmann, K. - *Geschichte der arabischen Literature*. 2 Bands 1° ed. Vienne-Berlin, 1898-1902. 2° ed. Leiden, E. J. Brill, 1943-1949. ix + 676, xiv + 686 s. Supplement : 3 Bands. Leiden, E. J. Brill, 1937-1942. xvii + 973, xvii + 1045, x + 1326 s.

جلدهای اول و دوم^(۱)

مقدمه

کتاب اول : ادبیات نثر ادب عرب

۱- پیش از حضرت محمد

۲- دوره حضرت محمد

۳- دوره بنی امیه

کتاب دوم : ادبیات اسلامی بزبان عربی

۱- تاکنون سه جزء از آن بزبان عربی بنام «تاریخ الادب العربی» توسط عبدالحلیم النجار از

طرف «جامعة الدول العربیة» نقل و نشر شده است (قاہرہ ۱۹۶۰-۱۹۶۲)، جزء سوم به قسمت مربوط به «مذاهب شیعه» ختم می شود .

۱- از ۷۵۰ تا ۱۰۰۰ میلادی

۲- از ۱۰۱۰ تا ۱۲۵۸ میلادی

کتاب سوم : از حمله مغول تا سال ۱۵۱۷ میلادی

قسمت اول

۱- در مصر و سوریه

۲- عراق و جزیره

۳- عربستان شمالی

۴- عربستان جنوبی

۵- ایران و ترکستان

۶- هند

۷- روم شرقی و عثمانی

۸- افریقای شمالی

۹- اسپانیا

روشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

قسمت دوم : از ۱۵۱۷ تا ۱۷۹۸ میلادی

۱- مصر و سوریه

۲- جزیره ، عراق ، بحرین

۳- عربستان شمالی

۴- عربستان جنوبی

۵- عمان ، افریقای شرقی و حبشه

۶- ایران و ترکستان

۷- هند

۸- مالایا

۹- روم و آناتولی

۱۰- مغرب

۱۱- سودان

قسمت سوم: از ۱۷۹۸ تا سفر ناپلئون

۱- مصر

۲- سوریه

۳- بین النهرین و عراق

۴- مکه

۵- عربستان جنوبی

۶- عمان

۷- ایران

۸- افغانستان

۹- هند

۱۰- استانبول

۱۱- سرزمینهای روس شمال جلع علوم انسانی

۱۲- مغرب

۱۳- سودان

جلدهای اول و دوم و سوم (ضمیمه)

کتاب چهارم: ادبیات جدید عربی (که در ابتدای «جلد سوم

ضمیمه» طبع شده است.

۱- مصر در تحت استیلای انگلیس

۲- سوریه

۳- سوریه‌های امریکا

۴- عراق

۵- عربستان

۶- مغرب

برو کلمن در جلد‌های اول و دوم از ذیل مفصل خود که بر کتاب نوشته است، در هر قسمت به تفصیل و به ترتیب تقدم تاریخی احوال نویسندگان و شعرا را می‌آورد و فهرست تألیفات و نسخه‌های خطی و چاپی آنها را برمی‌شمارد.

جلد سوم ضمیمه عبارت است از «کتاب چهارم» (که وصف آن گذشت) و فهرست‌های اعلام اشخاص و کتب و اصلاحات جلد‌های دیگر.

76 Chauvin, Victor.- *Bibliographie des ouvrages arabes ou relatifs aux Arabes publiés dans l'Europe chrétienne de 1810 à 1885*. Liège.

I. Préface.- Table de Schnurrer.- Les proverbes. 1892. cxvii + 72 p.

II. Kalilah. 189 ix + 233p.

III. Louqmane et les romans de chevalerie. 1898. iii + 151 p.

IV-VII. Les mille et une nuits. 1900-1903. iii + 228 + xii. 297 + iii. 204 + iii + 192 p.

VIII. Syntipas. 1904. iii + 219 p.

IX. Pierre Alphonse.- Secundus.- Recueils orientaux.- Tables de Henning et de Mardrus.- Contes occidentaux.- Les Maqamets. 1905. 136 p.

X. Le Coran et la tradition. 1907. iii + 146 p.

XI. Mahomet. 1909. iii + 255 p.

XII. Le Mahométisme. 1913-1922. vi + 467 p.

تصحیحات و اضافات آن توسط A. Fischer در نشریه :

Centralblatt für bibliothekswesen (1893) صفحات ۸۲ تا ۹۳

انتشار یافته است .

جزوه اول :

۱ (جدول الفبائی بترتیب اسم مؤلفان مربوط به کتب عربی

از مؤلفان عرب و مستشرقان ، گردآوری Schnurrer .

۲ (امثال (ذیل ۱۶۴ شماره) ،

جزوه دوم : کلیله و دمنه (ذیل ۱۰۴ شماره) ،

جزوه سوم : لقمان و حکایت نویسان ، بوذاسف و بلوهر ،

عنتر (ذیل ۱۴۶ شماره) ،

جزوه چهارم تادفتم : هزار و یکشب (ذیل ۴۴۸ شماره) ،

جزوه هشتم : ترجمه های آثار یونانی (ذیل ۲۰۴ شماره) ،

جزوه نهم : پیرالفونس و ترجمه های آنا راو ، منتخب حکایات ،

مجموعه ها ، مقامات (ذیل ۲۶۲ شماره) ،

جزوه دهم : قرآن (ذیل ۲۲۰ شماره) و حدیث (ذیل ۳۰

شماره) ،

- جزوه یازدهم : محمد (ذیل ۶۰ شماره)،
 جزوه دوازدهم^(۱) : آئین محمدی (ذیل ۱۸۳ شماره).
- 77 Dagher, J.A. — *Elements de bio-bibliographie de la littérature arabe*. 2 Vols Beyrouth, 1953-1956. ۲ غ + ۳۵۴ ع + 86 ip.
- این کتاب بزبان عربی است و بنام «مصادر الدراسة الادبية» موسوم است. یوسف اسعد داغر از کتابداران و کتابشناسان نام لبنان است. موضوع کتاب :
- جزء اول : «من العصر الجاهلی الی عصر الهضبة» در هفت فصل : عصر جاهلی ، صدر اسلام ، عصر عباسی (چهار فصل) ، اندلسیها ، فلسفه در اسلام ، عصر انحطاط . در ذیل هر فصل بزرگان مؤلفان و شعرا و فهرست آثار و مراجع احوال آنها آمده است .
- جزء دوم : «الفکر العربی الحدیث فی سیر اعلامه» ، القسم الاول : الراحلون (۱۸۰۰-۱۹۵۵) .
- کتاب بترتیب مؤلفین است . ذیل هر مؤلف شرح حال و فهرست آثار و مراجع احوالش ذکر شده است .
- در صفحات ۷۷۱-۷۸۷ بحثی در تاریخ شرقشناسی و مصادر و مراجع عربی مربوط به آن مندرج است .
- 78 Fück, Johann — *Die arabischen studien in Europa*. Leipzig, Otto Harrassowitz, 1955. viii + 335 s.

۱- این جزوه پس از وفات شورن (۱۹۱۳) با مقدمه M. L. Polani نشر شده است .

کتابی است در تاریخ عربشناسی اروپا و ترجمه‌حالی دربارهٔ
بیش از شصت تن از مشاهیر عربشناسان و فهرست آثار آنها.

- 79 Pfanumüller, D. Gustav. *Handbuch der Islam-literatur*.
Berlin, 1923. viii + 436 s.

از مباحث مهم آن فصل « کتابشناسی اسلام » دربارهٔ کتابشناسی
کلی اسلامی و کتابشناسیهای شرقی و کتابشناسان عرب و اسلام است.

- 80 Sharbatov, G. - *Arabistika ve USSR (1917 - 1959)*.
Moscou, 1959. 127 p.

شامل دو قسمت است: ۱) تاریخ عربشناسی در سالهای ۱۹۱۷ تا
۱۹۵۹ (۲) فهرست کتب عربشناسی بزبان روسی (ص ۷۲-۱۱۷).

بزبان و خط عربی

- 80 اكتفاء القنوع بما هو مطبوع من اشهر التأليف العربية في
المطابع الشرقية والغربية : لجامعة ادورد فنديك وقد صححه
السيد محمد علي البيلاوي وزاد فيه بعض الكلام - فجالة (مصر) -
۱۸۹۶ م (۱۳۱۳ ق) - ۶۷۷ ص .

ادوارد فنديك درين كتاب فهرست اهم و اشهر كتب عربي
را كه در بلاد مشرق و مغرب تا عهد خود او طبع شده است در چهار
باب ويك ملحق بدست ميدهد .

باب اول : كارهاي اروپائيان در باره ادب عربي و فهرست
اجمالي از اهم كتبى كه آنها در خصوص لغت و صرف و نحو عربي
تأليف و نشر کرده اند .

باب دوم: تاریخ ادبیات عربی قاعصر سقوط بغداد (دواوین شعراء - کتب جغرافیا و رحله - تاریخ - کتب دینی - فلسفه و عقلیات و تصوف - طب و طبیعیات - ریاضیات - شعر و نظم - لغت و صرف و نحو .

باب سوم: دوران بعد از سقوط بغداد (جغرافیا - تاریخ - اصول فقه - سیاست - شعراء - عروض و قوافی - ریاضیات) .

باب چهارم: دوران بیداری و عصر حاضر (ایضاً) .

در هر قسمت ابتدا اجمالی از مسیر تألیف کتب عربی را در آن عهد می نویسد و سپس ذیل شماره نام اشخاص را بترتیب تقدم و تاخر زمانی و مجملی از سر گذشت آنها می آورد و آن تألیفات را که از آنها طبع شده است ذکر می کند .

کتاب دارای فهرست الفبائی از تألیفات مؤلفین است .

پوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

82 تذكرة النوادر من المخطوطات العربية : رتبت باسم جمعية دائرة المعارف العثمانية - حیدرآباد - ، ۱۳۵۰ ق . - ۲۲۴ ص (بالمقدسة السيد هاشم الندوی) .

حاوی معرفی ۳۷۶ کتاب عربی در علوم ذیل:

علوم قرآنی (تفسیر ، اعراب ، معانی ، احکام ، سرزمین ، رجال)

حدیث (لغات غریب ، مسانید ، اصول)

فقه (حنفی ، شافعی ، مالکی ، حنبلی ، اصول فقه)

کلام (اصول دین ، توحید)

تاریخ (تواریخ عمومی)

رجال و طبقات

لغت

ادب (مکاتبات ، محاضرات ، بدیع ، امثال ، معانی و بیان ،

شرح دواوین ، علم نحو)

منطق و فلسفه (روانشناسی ، الهیات ، سیاست مدن) ، مزابای

علمی آن ،

ریاضی (هیأت ، نجوم ، موسیقی ، کیمیا و طبیعیات ، احجار ،

طب ، تصوف و اخلاق)

ذیل هر کتاب نسخ مهم آن معرفی شده است .

83 جامع التصانيف الحديثة التي طبعت في البلاد الشرقية والغربية

والامريكية .- الجزء الاول : من سنة ۱۹۲۰ (۱۳۳۹) الى سنة ۱۹۳۶

(۱۳۴۵) ، الجزء الثاني : يحتوي على مطبوعات سنة ۱۹۳۷

الموافقة لسنى ۱۳۴۵-۱۳۴۶ - يوسف الياسن سر كيمس الدمشقي -

قاهره .

نام فرانسوی که بدان داده عبارت است از :

Bulletin Bibliographique.- Tome I: 1920-1926.

» - Tome 2: 1927.

فهرستی است از کتب عربی دنباله «معجم المطبوعات» برای

سالهای ۱۳۳۹ تا ۱۳۴۶ قمری ، در جزء اول آن طی یا زده فصل

۱۳۰۷ کتاب و در جزء دوم در هفت فصل ۳۹۴ کتاب بترتیب موضوعی

معرفی شده است .

84 معجم المخطوطات المطبوعة بين سنتی ۱۹۵۴ - ۱۹۶۰ :
تألیف الدكتور صلاح الدين المنجد - بيروت - دار الكتاب الجديد -
۱۹۶۲ - ۱۶ - ۱۴۲ ص .

درین کتابشناسی اسماء و مشخصات ۲۹۸ متن قدیمی عربی
که میان سالهای ۱۹۵۴ تا ۱۹۶۰ بطبع رسیده بترتیب الفبائی
اسماء مؤلفین بدست داده شده است .

کتاب دارای فهرست الفبائی اسماء کتب و ناشرین است .
دکتر صلاح الدين المنجد همین کار را بتدریج در دوره مجله
«معهد المخطوطات العربية» (چاپ قاهره) (۱) تحت عنوان «معجم ما
نشر من المخطوطات العربية فی عام . . .» به انجام رسانیده است .

85 معجم المطبوعات العربية والمعرّبة: یوسف الیاس سرکیس -
۲ جلد - قاهره - ۱۳۴۶ ق - ۲۰۲۴ ستون + ۱۵۲ + ۱۸ ص .

مؤلف در معرفی کتاب می نویسد: «هو شامل لاسماء الكتب
المطبوعة فی الاقطار الشرقية والغربية مع ذکر اسماء مؤلفیها و لمعة
من ترجمتهم و ذلك من يوم ظهور الطباعة الی نهاية السنة الهجرية
۱۳۳۹ الموافقة لسنة ۱۹۱۹ میلادیه» .

کتاب بترتیب الفبائی اسم مؤلف است . در انتها ، فهرست

۱- از این مجله بسیار مفید شش سال از ۱۹۵۴-۱۹۶۰ و هر سال دو جزء منتشر شده و
ظاهراً پس از آن نشر نشده است .

الفبائی اسماء کتب برای آن تدوین شده است. وصف حدود نه هزار کتاب را دربردارد.

• افغانستان و آسیای مرکزی

86 Akram, Mohammed. - *Bibliographie analytique de l'Afghanistan. I. Ouvrages parues hors de l'Afghanistan.* Paris, Centre de Documentation Universitaire, 1947. 504 p.

محتوی است بر نام و نشان و توضیحاتی مربوط به ۱۹۵۶ کتاب که در باره افغانستان و مسائل مربوط به آن در خارج از افغانستان انتشار یافته است. طرح تنظیم آن بشرح زیرست:

کتابشناسی

کلیات (افغانستان و ممالک همجوار)

زمین شناسی

جغرافیا و سفرنامه

تاریخ (کلیات، قبل از اسلام، دوره اسلامی، قرن نوزدهم،

قرن بیستم)

باستانشناسی و هنرهای زیبا

مردمشناسی و دین

زبان و ادبیات

نسخ خطی

فهرست الفبائی مؤلفین.

- 87* *A Selected Bibliography of Published Material on the Area where Pushtu is Spoken: Afghanistan, Baluchistan and the North-west Frontier Province.* Washington: Department of State, Division of Library and Reference Service, Bibliography No. 60, 1951. 11 p.

این کتابشناسی فهرست کتب مربوط به سرزمینهای پشتو زبان است و از طرف دائرة کتابخانه وزارت امور خارجه امریکا ترتیب داده شده است.

- 88 *Bibliography of Recent Soviet Source Material on Soviet Central Asia and Borderland.* No 1. London, Central Asian Research Centre, 1957. 27 p.

فهرستی است از انتشارات جدید، اعم از کتاب و مقاله، که در ممالک اتحاد جماهیر شوروی درباره آسیای مرکزی بطبع میرسد. این کتابشناسی بترتیب موضوعی بدون شده است:

کشاورزی و ماهیگیری، باستانشناسی و نژادشناسی، زیست شناسی، ملل همجوار (افغانستان، هند، ایران، پاکستان)، اقتصاد و اسرار اداری، جغرافیا، زمین شناسی و هواشناسی، تاریخ، سیاست و اصول عقاید، صنعت، آبیاری، زبانشناسی، ادبیات و هنرهای زیبا، مطالعات شرقی، تحقیقات اجتماعی.

- *89 Bisnek, A. G. (and) Shafrovsky, K. I. – *Bibliografna bibliografii Srednei Azii. Bibliografiia Vostoka. Part 8 and 9. Leningrad, 1935.*

ذکر این کتاب در کتاب ویلبر (شماره ۹۳ از کتاب حاضر)

آمده است.

- *90 Gettse, V.F. (and) Kareev, B.P. (and) Maslovsky, S.D. – *Bibliografiia Avganistana. Obshchestve vostokovedeniia. Sbornik sredne aziatskogo otdela. Part 2. St. Petersburg, 1908.*

ذکر این کتاب بهمین اندازه در کتاب ویلبر (شماره ۹۳ از

کتاب حاضر) آمده است.

- 91 Loewenthal, R. – *The Turkic Languages and Literature of Central Asia (A Bibliography). Central Asiatic Studies I. The Hague, Mouton, 1957, 212 p.*

فهرست ۹۳ . کتاب و مقاله مربوط به ادبیات و زبانهای ترکی

آسیای مرکزی است ، طبق تقسیمات زیر :

کتابشناسیها و سرگذشتنامه ها

ترکی قدیم

ترکی میانه

ترکی جدید

(سومین قسمت از ترکی جدید مربوط به منطقه دریای خزر

و از جمله زبان آذری است) .

*92 Mezhov, Vladimir Izmailovich. - *Recueil du Turkestan, comprenant des livres et des articles sur l'Asie Centrale en général et le (sic) province du Turkestan en particulier.* St. Pétersburg, 1878. [iii] + vii + 184 p.

*93 *Russian Works on Afghanistan.* A bibliography compiled for the most part from bibliographies and references found in Russian publications in the course of the Centre's study on Afghanistan. *Central Asian Review*, 1956, No.2. 12 p.

94 Wilber, Donald N. *Annotated Bibliography on Afghanistan.* Behavior Science Bibliography. New Haven, Human Relations Area Files, 1956. ix + 220 p.

این کتابشناسی نام و نشان ۶۸ کتاب را بترتیب موضوعی

در بردارد و هر قسمت از آن بترتیب الفبائی اسماء مؤلفین منظم است:

منابع عمومی اطلاعات و مراجعه (کتابشناسی، فهرست،

تاریخها، انتشارات ادواری)

جغرافیا

تاریخ

مباحث اجتماعی

تحولات اجتماعی و مؤسسات

تشکیلات سیاسی

اوضاع اقتصادی

زبان و ادبیات

هنر و باستانشناسی .

کتاب دارای فهرست الفبائی نویسندگان است .

95 افغانستانی شوروی در عرصهٔ چهل سال : آکادمی علوم

اتحاد جماهیر شوروی (انستیتوی شرقشناسی) - مسکو - ادارهٔ

نشریات ادبیات شرقی - ۱۹۵۹ م - ۹۶ ص .

مجموعهٔ چندمقاله است به‌عنوان ذیل :

- تحقیقات دربارهٔ تاریخ افغانستان در اتحاد شوروی ،

- تحقیقات در اطراف اقتصاد افغانستان در اتحاد شوروی ،

- آسوختن ادبیات افغانستان در اتحاد شوروی .

هر یک از این مقالات متضمن بر اسماء اہم کتب و مقالاتی است

که بزبان روسی دربارهٔ افغانستان نوشته شده است .

96 پشتو کتابونه : راز محمد ویس - کابل - پشتوتولنی - ۱۳۳۷

ش ۱۸۰ - ۲۲۶ ص .

این کتابشناسی با مقدمه‌ای دربارهٔ تاریخچهٔ فعالیت‌های «پشتو

تولنی» (فرهنگستان پشتو) آغاز می‌شود و نام و نشان و شرحی

در معرفی ۵۰ کتاب را دربر دارد که بزبان پشتو در افغانستان

انتشار یافته است . آنرا به ترتیب موضوعی منظم کرده‌اند .

97 مؤلفات در افغانستان : کریم نژیھی - مجلهٔ کابل - ۲ :

۱۲۰۷ - ۱۲۲۰ و ۳ : ۵۶ - ۵۷ و ۱۶۸ - ۱۷۵ و ۲۶۸ - ۲۷۲ و

۴۸۶ - ۴۹۰ و ۸۹۵ - ۹۰۱ .

۶ - کتابهای اعلام^(۱)

- 98 **الاعلام (قاموس التراجم) لاشهر الرجال والنساء من العرب**
والمستغربين والمستشرقين : خيرالدين زرکلی - الطبعة الثانية -
ده جلد - قاهره - ۱۹۵۴ تا ۱۹۵۹ م .
این کتاب بسیار مفید بزبان عربی است .
- 99 **ريحانة الادب في تراجم المعروفين بالكنية او اللقب (يا كني و القاب)**
: محمد علي تبریزی خيابانی (مدرس) - شش جلد - تهران -
۱۳۲۴ تا ۱۳۳۴ ش .
چهار جلد اول بترتيب القبائلي در القاب و دو جلد اخير در
صاحبان كنية است .
- 100 **معجم المؤلفين (تراجم مصفى الكتب العربية) : عمر رضا**
كحاله - ۱۵ جلد - دمشق - ۱۹۵۷ تا ۱۹۶۱ م .
این کتاب بزبان عربی و از تألیفات مهم و مفیدست .
- 101 **مصفى المقال فى مصفى علم الرجال : الشيخ آقا بزرگ**
طهرانى - عنى بتصحيحه احمد منزوى - تهران - ۱۳۳۷ ش .
۶۲۶ + ج ص .
- مؤلفين كتب چاپی فارسی و عربی : به شماره ۴۷ مراجعه —
شود .

۱- در اینجا فقط آن دسته از کتب اعلام ذکر می شود که از لحاظ مراجعه کتابشناسی

مهمتر و بیشتر مفیدست .

این کتاب فهرست اسماء مؤلفینی است که کتابهایی در طبقات
و اعلام و رجال نوشته‌اند.

102 هدیه العارفين (اسماء المؤلفين و آثار المصنفين) : اسماعیل

پاشا البغدادی - ۲ جلد - استانبول - ۱۹۵۱ تا ۱۹۵۵ م.
این کتاب در حقیقت فهرست مؤلفان کتاب کشف الظنون
حاج خلیفه و ذیل آنست. باین معنی که اسماعیل پاشا بغدادی
بدون ذیل کشف الظنون که پیش از این معرفی آن (شماره ۳۷)
گذشت هدیه العارفين را بترتیب الفبائی اسماء مؤلفین تدوین کرد
و ذیل هر نام آثار آن مؤلف را برشمرد.
چاپ کنندگان برای سهولت مراجعه فهرست الفبائی مؤلفین
را بصورت خلاصه (اسم و اسم پدر و نسبت) در انتهای هر جلد
آورده‌اند.

۷ - فهرستهای کتابخانه‌ها

از کتابهای چاپی فارسی و مربوط به ایران^(۱)
(این قسمت بترتیب الفبائی نام کتابخانه‌ها منظم شده‌است)

- *103 *Catalogue of books in the Astor Library relating to the lan-
guages and literatures of Asia, Africa and the Oceanic
Islands. New York, 1854. viii + 424 p.*

۱- آوردن اسماء فهرستهای کتابخانه‌هایی که دارای مجموعه کتابهای چاپی فارسی هستند
بدان سبب است که بدانها از لحاظ کتابشناسی می‌توان مراجعه کرد. تا زمانی که کتاب «فهرست کتابهای
چاپی فارسی» تألیف خانبااشار انتشارتیافته بود برای اطلاع بر کتابهای چاپی فارسی مراجعه به این
نوع فهرستها از باب ناچاری لازم و مفید بود.

104 *Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque Nationale* (Auteurs: A-Theuret). 185 vols, 1924-1959.

از فهرست کتابخانه ملی پاریس (بترتیب مؤلفین) تا کنون

۱۸۵ جلد نشر شده است.

105 Lambrecht, E. - *Catalogue de la Bibliothèque de l'Ecole des Langues Orientales Vivantes. Tome I (Linguistique)*. Paris, 1897. vii + 623 p.

جلد اول فهرست کتابخانه مدرسه زبانهای شرقی پاریس شامل

دو قسمت است :

۱- زبانشناسی عمومی

۳- کتب زبان عربی

106 Edwards, Edward. - *A catalogue of the Persian printed books in British Museum*. London, 1922. viii + 968 cols.

فهرست فرهنگوار اسماء مؤلفین و کتب زبان فارسی و

تالیفات مربوط به ایران است.

در انتهای آن فهرستی از اسماء کتب بترتیب الفبائی و فهرست

منتخب موضوعی الحاق شده است. (۱)

۱ - کتابخانه موزه بریتانیا هر چند یکبار فهرست کتابهای چاپی جدید خود را نیز

مشر می کند و در آنها نیز کتابهای فارسی و با مربوط به ایران معرفی می شود.

- 107 Arberry, A. J. - *Catalogue of the Library of the India Office*, Vol II. Part VI (Persian Books). London, 1937. 571 p.

این فهرست فرهنگ‌وار اسما، مؤلفین و کتب فارسی و کتابهای زبانهای مختلف مربوط به ایران است.

- 108 Karatay, Fehmi Edhem. *Islabul Üniversitesi Kutuphansı frasca basmalar katalogu*. Istanbul, 1949. vi + 200 p.

فهرست فرهنگ‌وار اسما، مؤلفین و کتب فارسی و کتابهای السنه مختلف راجع به ایران است.

- 109 Baggallay. - *Catalogue of the Library of His Majesty's Legation*. Tehran, 1935. 227 p.

فهرست کتابخانه سفارت کبرای انگلیس در تهران است.

- 110 Dorn, Bernhard. - *Catalogue des ouvrages arabes, persans et turcs, publiés à Constantinople, en Egypte et en Perse, qui se trouvent au Musée Asiatique de l'Académie St. Pétersbourg*. 1866. ii + 64 p.

فهرست کتابهای فارسی و عربی و ترکی چاپ قسطنطنیه و ایران و مصر موجود در موزه آسیائی فرهنگستان پترسبورگ است.

- 111 *Dictionary catalog of the Oriental Collection. The New York Library Reference Departement. 16 vols. Boston, G.K. Hall, 1960.*

فهرست فرهنگ‌واری است از کتب مربوط به مشرق که در

کتابخانه عمومی نیویورک موجود است .

- 112 *Liste of grammars, dictionaries, etc. of the languages of Asia, Oceania, Africa in the New York Public Library. New York, 1909. 201 p.*

فهرست کتابهای دستور و فرهنگهای زبانهای آسیائی و افریقائی

موجود در کتابخانه عمومی نیویورک است .

- 113 Pratt, Ida Augusta. - *List of works in the New York Public Library relating to Muhammadan law. New York, 1907. 10 p.*

فهرست کتابهای مربوط به حقوق اسلامی موجود در کتابخانه

عمومی نیویورک است .

- 114 Pratt, Ida Augusta. - *List of works in the New York Public Library relating to Persia. New York, 1915. vi + 151 p.*

فهرست موضوعی حدود سه هزار کتاب مربوط به ایران در

کتابخانه عمومی نیویورک است . تقسیمات آن به شرح زیر است :

کتابشناسی ، نشریات ادواری ، تقویم ، پاستانشناسی ، زمین شناسی و تاریخ طبیعی ، سفرنامه و جغرافیا ، تاریخ ، سرگذشته نامه ها ، تجارت ، زندگی اجتماعی ، هنر ، علوم ، ادبیات ، دین (مهرپرستی ، زردشتی ، اوستا ، پارسیها ، بابی و بهائی) ، یهود در ایران .

115 *Catalogue of the printed books published before 1932 in The Library of the Royal Asiatic Society. London, 1940. 541 p.*

این فهرست صورت کتب چاپی قبل از ۱۹۳۲ موجود در کتابخانه انجمن پادشاهی آسیائی لندن ، بترتیب الفبائی اسم مؤلفین ، است . دو ضمیمه از فهرست گزارشهای دولتی و نشریات ادواری بدان الحاق شده است .

فهرستهای کتابخانههای ایران

116 **فهرست کتب کتابخانه مبارکه آستان قدس رضوی : [تألیف او کتائی]** - ۵ جلد - مشهد - ۱۳۰۵ تا ۱۳۲۹ ش .
درین پنج جلد فهرست کتابهای چاپی و خطی بترتیب موضوعی بدست داده شده است ، باین ترتیب که ابتدا نسخ خطی و بعد کتابهای چاپی معرفی شده .

جلد اول : حکمت و کلام و تصوف - منطق - تفسیر - اخبار .

جلد دوم : فقه - اصول - ادعیه - اخلاق و مواعظ - لغت .

جلد سوم : صرف و نحو - معانی و بیان - تاریخ و افسانه -

ادبیات - طب - ریاضی .

جلد چهارم : حکمت و کلام و فلسفه - منطق - تفسیر .

جلد پنجم : اخبار - فقه .

- 117 فهرست کتابهای کتابخانه بانک ملی ایران : [تألیف دکتر محسن صبا] - تهران - [۱۳۲۴ ش .] - ۳۶ + ۱۳ + ۶۹ + ۳۴۶ ص .
این کتابخانه در سال ۱۳۱۶ تشکیل شد و از سال ۱۳۴۰ به بانک مرکزی ایران منتقل گردید . فهرست مذکور در دو قسمت است . یک قسمت فهرست موضوعی کتابهای اروپایی و قسمت دیگر فهرست موضوعی کتابهای فارسی و عربی است .

- 118 فهرست کتابخانه دولتی تربیت تبریز : جلد اول - فهرست کتب چاپی زبانهای شرقی (فارسی ، عربی ، ترکی) - تبریز - ۱۳۲۷ ش . - ۵ + ۱۶۱ ص .
ترتیب این فهرست بر تقسیمات موضوعی است ، بشرح زیر :
کتب دینی - کتب ادبی - تاریخ و تراجم و جغرافیا و سفرنامه - فرهنگ و فهرست و اعلام و رجال و دائرةالمعارف - فلسفی و اجتماعی و اخلاقی و تربیتی - حقوق و قوانین - علوم ریاضی و طبیعی - طبی و بهداشتی - فنی - رمان و داستان و نمایشنامه - مجلات و روزنامه ها - متفرقه .

- 119 فهرست کتابخانه مبارکه مدرسه فیضیه قم : تألیف حاج آقا مجتبی عراقی - ۲ جلد - قم - ۱۳۳۷ تا ۱۳۳۸ ش . - سی و شش + ۴۷۰ و لب + ۴۹۰ ص .

ترتیب تنظیم این فهرست که محتوی بر کتب چاپی و خطی
است به شرح زیر است :

قرآن - تفاسیر - کتب راجع به قرآن - ادعیه و زیارات - فلسفه
و کلام و عرفان - اخلاق و مواعظ و مناقب و مصائب - تواریخ -
درایه و رجال و تراجم - اخبار و شروح آن .

فهرست کتابخانه^۱ مجلس : جلد اول - تهران - ۱۳۰۵ ش . - ۱۲۰
۳۶۴ ص .

این جلد به دو قسمت کتب چاپی و خطی تقسیم شده است . فهرست
کتب چاپی زبانهای مختلف در صفحات ۶۸ تا ۱۷۳ دیده می شود .
جلدهای دوم و سوم فهرست این کتابخانه مخصوص معرفی
نسخ خطی است .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی